

Рівненський державний гуманітарний університет

Філологічний факультет

Кафедра стилістики та культури української мови

Дипломна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

**ФУНКЦІЙНО-СТИЛЬОВЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ І
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ
(НА МАТЕРІАЛІ ГАЗЕТИ «РІВНЕ ВЕЧІРНЄ»)**

Виконала студентка VI курсу групи У-62

спеціальності 035.01 Філологія

(Українська мова та література)

Данілова Юлія Ігорівна

Керівник – Шульжук Наталія Василівна,

кандидат філологічних наук, доцент

Рецензент – Мединська Наталя Миколаївна,

доктор філологічних наук, професор

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕКСТ ГАЗЕТИ ЯК ЖАНРОВИЙ РІЗНОВИД ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ	
1.1. Публіцистичний стиль у складі стилістичної системи сучасної української літературної мови.....	6
1.2. Газета як один із ефективних засобів передачі інформації.....	11
Висновки до першого розділу.	16
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИЧНІ ТА ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ У ТЕКСТАХ ГАЗЕТИ «РІВНЕ ВЕЧІРНЄ»: ФУНКЦІЙНО-СТИЛЬОВИЙ АСПЕКТ	
2.1. Суспільно-політична лексика у тексті газети	18
2.2. Дискурс війни у текстах газети «Рівне Вечірнє».....	30
2.3. Виразально-зображальні можливості фразеологічних одиниць у досліджуваних текстах.....	34
Висновки до другого розділу	43
РОЗДІЛ 3. МОВНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕКСТІВ ГАЗЕТИ «РІВНЕ ВЕЧІРНЄ»: ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	
3.1. Загальна характеристика підходів до аналізу мовних явищ.....	45
3.2. Методика виконання лінгвістичного аналізу текстів публіцистичного стилю на лексичному та фразеологічному рівнях.....	56
Висновки до третього розділу	64
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Актуальність дослідження. Засоби масової інформації – могутня сила впливу на свідомість людей, спосіб оперативного повідомлення інформації. У ХХІ ст. одним із найефективніших засобів такого впливу є преса як різновид власне публіцистичного стилю, який служить розв'язанню суспільно-політичних питань, спонукає до творчої діяльності, пропагує прогресивні ідеї, тому вивчення особливостей газетних текстів є актуальною проблемою сучасної мовознавчої науки.

Лексика та фразеологія в сучасних газетних текстах є своєрідним явищем українських друкованих видань як невід'ємної частини сучасного українського інформаційного простору, тому їх вивчення є важливим аспектом українського мовознавства, адже ЗМІ – активний мовотворчий чинник комунікації в суспільстві, мета яких – задоволення потреб суспільства у своєчасному та повному засвоєнні контенту, відображення поточної картини дійсності, донесення до масової аудиторії суспільно важливої інформації, що формує громадську думку.

Грунтовні дослідження особливостей мовної організації газетних текстів пов'язують з працями мовознавців С. Я. Єрмоленко [12], Г. В. Шаповалова [48]. Помітний внесок у дослідження мови газетної періодики зробили науковці О.А. Сербенська [36] та О. Д. Пономарів [32]. У мові періодичних видань фразеологічні та лексичні одиниці вже неодноразово були у полі зору мовознавців О. О. Тараненко [43], Б.О. Коваленко [17], та ін. Л. С. Павлюк зробила принагідні зауваження щодо регіональної публіцистики, зосередивши увагу переважно на її жанрово-тематичних аспектах та історії формування й розвитку газетного дискурсу [27]. Отже, мас-медіа Рівненщини ще не стали об'єктом усебічного лінгвістичного вивчення, а окремі розвідки не уможливають об'єктивності загальних висновків щодо специфіки мовної організації газетних текстів нашого регіону, тому вивчення особливостей мовної організації текстів міської газети «Рівне Вечірнє» як невід'ємного

складника публіцистичного стилю та засобів інформаційного впливу на громадян Рівненщини залишається **актуальним**.

Мета магістерського дослідження – з’ясувати функційно-стильове призначення лексичних і фразеологічних одиниць у текстах газети «Рівне Вечірнє» за період 2020-2022 років.

Виконання мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

▪ схарактеризувати особливості мовної організації текстів публіцистичного стилю;

▪ виокремити основні групи лексики у текстах газети «Рівне Вечірнє» та з’ясувати їх функційно-стильове призначення;

▪ схарактеризувати виражально-зображальні можливості фразеологічних одиниць у текстах газети «Рівне Вечірнє»;

▪ здійснити лінгводидактичну інтерпретацію результатів магістерського дослідження на засадах функційно-стильового та комунікативно-прагматичного підходів.

Об’єкт дослідження – тексти статей, вміщених у газеті «Рівне Вечірнє» за період 2020-2022 років.

Предмет дослідження – функції лексичних та фразеологічних одиниць у текстах статей, вміщених у газеті «Рівне Вечірнє» за період 2020-2022 років.

Джерелом фактичного матеріалу послугувала картотека лексичних та фразеологічних одиниць, дібраних шляхом вибірки з текстів газети «Рівне Вечірнє» у період з 01.01.2020 року по 20.11.2022 року. Картотека налічує 315 лексичних одиниць та 75 фразеологічних одиниць.

В основу дослідження покладено описовий **метод** з елементами контекстологічного аналізу та статистичних підрахунків.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що представлені у ній теоретичні положення розширюють діапазон вивчення особливостей функціонування лексичних та фразеологічних одиниць сучасної української літературної мови у газетному дискурсі

Практичне значення дослідження пов'язуємо з тим, що його результати можуть бути використані під час укладання освітнього контенту до курсів «Лексикологія», «Фразеологія», «Лінгвістична прагматика», «Стилістика сучасної української літературної мови», «Українська мова (за професійним спрямуванням)» та ін. для здобувачів вищої освіти спеціальностей ЗВО.

Наукова новизна магістерського дослідження зумовлена тим, що у ньому здійснено спробу аналізу лексико-фразеологічного наповнення текстів газети «Рівне Вечірне» за період 2020-2022 років на засадах функційно-стильового та комунікативно-прагматичного підходів.

Проблемне поле магістерського дослідження відповідає науковій темі кафедри стилістики та культури української мови «Стилістична система сучасної української літературної мови у контексті когнітивно-дискурсивної лінгвістичної парадигми» (державний реєстраційний номер 0121U114717).

Апробація результатів дослідження. Розділи магістерського дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри стилістики та культури української мови РДГУ (протоколи № 9 від 18. 06. 2022 р. та № 15 від 10. 11. 2022 р.). Основні теоретичні положення та практичні результати роботи були виголошені на секційному засіданні Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції «Пріоритети філологічної освіти» (13 травня 2022 р., РДГУ). Окремі положення магістерського дослідження представлені у статті «Функційно-стильове призначення лексичних і фразеологічних одиниць у публіцистичному дискурсі (на матеріалі газети «Рівне Вечірне»)» (*Пріоритети філологічної освіти: зб. наук. пр. студентів, магістрантів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів Рівненщини, учнів відділення філології та мистецтвознавства РМАНУМ. Рівне-Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2022. Вип. 10. С. 59–63).*

Структура роботи зумовлена її метою та завданнями. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 93 сторінки, з яких 70 сторінок – основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕКСТ ГАЗЕТИ ЯК ЖАНРОВИЙ РІЗНОВИД ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ

1.1. Публіцистичний стиль у складі стилістичної системи сучасної української літературної мови

Текст як об'єкт вивчення привертає увагу різних фахівців. Чіткого визначення у мовознавстві поняття «текст» ще не отримало. Через багатоаспектність цього поняття неможливо звести його до категорій мовного плану, тому припускаємо різні його визначення.

Текст розуміють як певну знакову послідовність, мовленнєвий твір, інформаційний простір. У семіотиці текст характеризують як осмислену послідовність будь-яких знаків, будь-яку форму комунікації, в тому числі обряд, танець, ритуал і т. п. У філології, зокрема мовознавстві, текст – це послідовність вербальних (словесних) знаків. В лінгвістиці текст розуміють як «продукт мовленнєвої діяльності, який має визначену прагматичну настанову, жанрову та стилістичну приналежність, специфічні внутрішні і зовнішні зв'язки, характеризується зв'язністю і цілісністю» [24, с. 83].

Проаналізувавши вище запропоновані визначення, поняття «текст» розуміємо як об'єднану за змістом послідовність знакових одиниць, в якій зв'язність та цілісність є основними властивостями. За формою відтворення текст має усну чи письмову форму, кожна з яких потребує своєї внутрішньо осмисленої, зовнішньо зв'язної та спрямованої на сприйняття текстуальності.

Поняття «текст» застосовується «не тільки по відношенню до цілісного літературно оформленого твору, але і до його частини, достатньо самостійної з точки зору мікротеми і мовного оформлення. Так, можна говорити про текст глави, розділу, параграфа; тексті вступу, висновків і т. п.» [5, с. 12 – 13].

Як зауважує Н. С. Валгіна, «створення тексту здійснюється під впливом цілі самого тексту і цілі його автора. Перше диктується самим текстом, його типом, жанром, завданнями, які він реалізує. Друге цілком пов'язано з

авторською модальністю, оскільки будь-яке повідомлення містить в собі не тільки інформацію, але і ставлення автора до інформації, що повідомляється. Останнє особливо важливо у встановленні прагматики тексту, оскільки пов'язано з інтерпретаційної стороною тексту. Автор не тільки формує власне текст, але й спрямовує читача в своїй інтерпретації» [5, с. 24 – 25].

Знаковість тексту є основою його ознакою, адже він зафіксований та представлений в конкретних знаках. «Знаки можуть бути письмовими. У процесі текстотворення використовуються також іконічні знаки – для створення іконічних (образотворчих) текстів, які, зокрема, явно домінують в публіцистиці» [24, с. 83].

Кожен текст за відповідними ознаками співвідноситься з одним із функційних стилів української мови.

У лінгвістичній стилістиці немає єдиного усталеного і загальноприйнятого визначення «стиль», хоча спроб визначити його є багато. Цей факт зумовлений тим, що поняття «стиль» багатопланове і може визначатися за різними критеріями. Так, К. А. Долінін визначає стиль як «загальносеміотичне поняття, стиль як лінгвістичне поняття, стиль як властивість висловлення (фрази), стиль тексту, виокремлюючи чотири стилістики: стилістику мови (або описову), функціональну стилістику, стилістику індивідуального мовлення і стилістику сприйняття» [10, с. 16].

У сучасному мовознавстві термін «стиль» вживається переважно в значення «функційний мовний стиль».. Зокрема Т. В. Яхонтова визначає стиль як «сукупність прийомів добору та поєднання мовних засобів або їх системи, об'єднаних спільною функцією або спільністю сфер застосування» [50, с. 121].

Визначення терміна «функційний стиль» у працях лінгвістів набуло різного смислового навантаження. Деякі вчені пов'язують цей термін із мовним стилем, порівнюючи його з мовною системою, яка виникає в процесі функціонування мови в різних сферах людської діяльності (спілкування) і для різних цілей. Даний стиль, як манера мовного вираження у різних сферах,

умовах, формах спілкування, називається функційним, оскільки він виконує специфічну функцію у мовленні.

Проблема виокремлення функційних стилів завжди була актуальною в українській лінгвостилістиці.

Автори академічного видання «Сучасна українська літературна мова» розрізняють стиль наукового викладу, публіцистичний, офіційно-діловий, художньо-белетристичний [42, с. 22].

Л. І. Мацько виокремлює і характеризує такі стилі: художній, офіційно-діловий, публіцистичний, науковий, розмовний, епістолярний, конфесійний [22, с. 156]. Мовознавець дотримується думки, що на формування стилю впливають інтралінгвістичні та екстралінгвістичні чинники.

Одним із позамовних стилеутворювальних факторів є сфера суспільно-виробничої діяльності і побуту мовців, яку обслуговує певний стиль. До екстралінгвістичних стилеутворювальних чинників належить і форма суспільної свідомості, яка співвідноситься зі сферою суспільно-виробничої діяльності та побуту мовців.

Однією з диференційних ознак функційних стилів та їх жанрових різновидів є стилістична опозиція «книжний елемент» – «нейтральний елемент» – «розмовний елемент». Поняття «книжне» і «розмовне» найтісніше пов'язані з історією розвитку літературної мови, зі шляхами входження стилістично маркованих чи нейтральних слів, форм, конструкцій у функційні стилі літературної мови.

У кожен з періодів життя мови, а отже й функційних стилів, мовні одиниці по-різному виявляють здатність вступати в синонімічні варіантні відношення, інакше кажучи, неоднаковою виявляється активність уживання лексичних, граматичних синонімів, які характеризують певний жанр чи стиль. Так, функційні стилі різняться тим, що в них неоднакову роль виконують слова різних лексичних груп. Наприклад, серед історизмів можна виділити ті, які не мають синонімічних відповідників у сучасній мові і вживаються як назви віджилих реалій, понять та історичні елементи, що входять до складу

синонімічних рядів у сучасній українській мові, вступаючи з членами цих рядів у стилістичні опозиції. Природа книжності названих лексичних груп виявляється по-різному залежно від уживання їх у функційних стилях: у науковому стилі їх роль наближається до ролі термінів, тоді як в художньому вони можуть бути засобом стилізації, вживаючись нерідко в переносному значенні.

Якщо науковий стиль виконує пізнавально-інформативну функцію, а офіційно-діловий – настановчо-інформативну, вимагаючи чіткого викладу інформації, що досягається правильним добром термінів та відповідних синтаксичних структур, то функція публіцистичного стилю – інформативно-пропагандистська, у зв'язку з чим він характеризується не тільки чіткістю і логічністю, але й емоційністю викладу. Тому цей стиль тяжіє до наукового, а з іншого боку – до художнього стилю. Книжні елементи в публіцистичному і художньому стилях використовуються не тільки для відтворення дійсності, але й із спеціальною стилістичною настановою – створювати художньо переконливі образи, давати виразну характеристику подій і персонажів.

Функційні стилі по-різному використовують нормативні й ненормативні розмовні елементи, які перебувають на периферії мовної норми. Художній і публіцистичний стилі широко послуговуються (на відміну від офіційно-ділового та наукового) розмовними нормативними засобами, які входять у синонімічні, лексичні, граматичні ряди. Наприклад, публіцистичний стиль, постійно оновлюючи арсенал експресивних, емоційних засобів, часто використовує характерні синтаксичні побудови, експресивні конструкції усно-розмовного мовлення, здатні передавати безліч емоційно-експресивних відтінків. Розмовні стилістичні засоби поповнюються за рахунок новотворів, в основу яких покладено словотвірні моделі книжного забарвлення.

Отже, функційний стиль – це різновид мови, що характеризується співвіднесеністю з певною сферою суспільно-виробничої діяльності мовців. Серед диференційних ознак функційного стилю домінує не міра експресії

мовлення, а мовні одиниці – носії семантики певної сфери життя і діяльності (наука чи політика, творчість чи побутові стосунки).

Крім поняття «функційний стиль», лінгвостилістика послуговується поняттям «експресивний стиль». Для цих стилів, які класифікують в залежності від укладеної в мовних елементах експресії, провідною є функція впливу. Інакше кажучи, експресивний стиль – це такий різновид мови, що сформувався за ступенем експресії думок і почуттів, емоцій, настанов на досягнення цілей і мети незалежно від сфери діяльності.

Функційні та експресивні стилі взаємодіють. Так, якщо функційний конфесійний стиль – це одночасно і експресивний високий, урочистий стиль, у ньому зовсім немає місця експресивному низькому, то у функційному публіцистичному стилі чітко простежується антонімія високої і низької експресії (нариси і памфлети), але є і середній стиль, з яким пов'язують інформаційні жанри.

Тривалий час публіцистичний стиль не мав повноцінного розвитку через втрату українським народом державності, через постійні заборони й обмеження сфер функціонування української мови. Публіцистика є проміжною сферою художнього, ділового і наукового спілкування, тому вона синтезує частину функцій, мовних ознак та засобів художнього, ділового, наукового стилів.

Сфера використання публіцистичного стилю – громадсько-політична, суспільно-культурна, виробнича діяльність, навчання. Основне призначення текстів цього стилю – служити розв'язанню суспільно-політичних питань, активно впливати на читачів, переконувати у справедливості певної ідеї, спонукати їх до творчої діяльності, пропагувати прогресивні ідеї, учення, знання, здоровий спосіб життя.

Сфера використання і призначення публіцистичного стилю вплинули на формування його відповідних ознак: логізація та емоційна виразність, оцінка – соціально-політична, ідеологічна, естетична, моральна, пристрасне ставлення до предмета мовлення, змісту, інформації, поєднання точності висловленої інформації, наукових положень з емоційно-експресивною чи

імперативною образністю художнього конкретно-чуттєвого бачення питання чи проблеми.

Отже, основним призначенням публіцистичного стилю є розв'язання інформаційно-пропагандистськими методами актуальних суспільно-політичних проблем, активний вплив на читачів (слухачів), спонукання їх до діяльності та необхідності тримати певну громадську позицію.

До основних ознак публіцистичного стилю належать актуалізація сьогодення та спрямованість на новизну, інформативність, оцінка описаного (суспільна, політична, морально-етична), синтез логалізації та характер мовного вираження (засвідчує схожість публіцистичного стилю з науковим і художнім), декларативність, точність, поєднання стандарту та експресії.

1.2. Газета як один із ефективних засобів передачі інформації

Засоби масової інформації відіграють велику роль в умовах становлення та розвитку української незалежної державності. Кількасот років українська мова перебувала в добі жахливих утисків та заборон, проте сьогодні мова української преси має юридичну та правову можливість розвиватися всебічно та вільно. Зміни, які ми спостерігаємо в мові засобів масової інформації, є дуже відчутними. Зорієнтованість на потреби суспільства та відкритість, оперативність сучасних мас-медіа зумовлюють динамізм розвитку інформаційних видань. Вплив на масову аудиторію, формування певної ідеології, переконання в позитивності чи негативності певних дій чи явищ можливі саме через газету.

Оформлення та стиль періодичних видань досліджували достатньо науковців, серед яких виокремимо А. П. Животко [14], І. В. Прокопенко [34], І.О. Бочковського [3]. З-поміж інших сучасних дослідників В. Е. Шевченко [49] та Д. В. Теленков [44] також аналізували верстку видань.

Грунтовні дослідження мовної організації газетних текстів пов'язують з працями С. Я. Єрмоленко [12] та Г. В. Шаповалова [48]. Помітний внесок у дослідження особливостей мови газетної періодики зробили також науковці О.А. Сербенська [36] та О. Д. Пономарів [32].

Газета – періодичне (вихід від кількох разів на день до кількох разів на тиждень) друковане видання, яке описує явища та події економічного, культурного, суспільно-політичного життя. Якщо спочатку газета як основний засіб масової інформації виконувала лише функцію інформативного повідомлення, то в процесі розвитку вона почала містити ще й аналітичні матеріали, які згодом стали способом формування суспільної думки і урізноманітнилися за тематикою, напрямками.

Мова газет характеризується виразністю, публіцистичністю, розкутістю висловів та демократичністю стилю. Впливовість газети полягає не лише у висвітленні актуальних питань та глибокому проникненню у життя, а й у застосуванні різних мовностилістичних засобів, влучному поєднанні міркувань і слів, лаконічності та доступності викладу матеріалу.

Мова газети – поняття багатогранне, оскільки на шпальтах газети представлені мовні елементи всіх функційно-стильових різновидів національної мови: інформаційна хроніка витримана в діловому стилі, урядові постанови, резолюції, дипломатичні документи – в офіційно-діловому; численні статті та економічні аналізи відповідають науковому стилю, у фейлетонах і нарисах поєднані мовні засоби художнього та розмовного стилів. Реалізуючи такі різноаспектні функції, як повідомлення і вплив, мова газети не може обмежитися рамками одного стилю.

Зміна характеру українських засобів мас-медіа відбувається внаслідок зростання ролі інформаційно-розважальних та рекламно-комерційних функцій засобів масової інформації. Публіцистика, відповідно, в своєму колишньому традиційному вигляді поступилася сучасній масово-комунікаційній системі.

Н. С. Желіховська справедливо зазначила: «Твердження, що публіцистика відійшла в минуле і сьогодні не може бути актуальною для національного інформаційного простору, було б помилковим. Не можна уявити якісну журналістику без справжньої аналітики, досліджень і прогнозів, так само, як не можна не враховувати специфіки, певних традицій української

публіцистики, пов'язаних з історичними умовами функціонування преси і ментальністю аудиторії» [13, с. 17]

Варто диференціювати поняття «публіцистика» та «публіцистичність». Публіцистику розуміємо як журналістський напрям («Публіцистика – твори (переважно надруковані у періодичній пресі чи оприлюднені з допомогою інших засобів масового зв'язку), в яких оперативно досліджуються, висвітлюються та узагальнюються з певних класових, партійних позицій актуальні факти і явища» [15, с. 145]), а публіцистичність проникає в інші сфери життя та набуває масового характеру («Під публіцистичністю слід розуміти певні тенденції, елементи, ознаки публіцистики, стилеві особливості, властиві насамперед іншим потокам журналістської інформації, деяким видам наукових праць, творам художньої літератури, іншим видам мистецтва, зокрема й образотворчому мистецтву» [15, с. 170]).

Глибоке вивчення та дослідження мови газети було поза увагою мовознавців довгий час. Політична роль газети та її суспільне призначення було всім знайоме та зрозуміле, але стилістико-лінгвістична природа газети привернула до себе увагу лінгвістів порівняно пізніше.

Основні два напрями у вивченні газети – функціонально-стилістичний (вивчення мови та стилю газети як складників публіцистичного стилю, особливостей функціонування літературної мови в тексті газети) і нормативно-стилістичний (вивчення практичної стилістики на основі публіцистичних текстів та лексико-стилістичного характеру). Основним та найбільш ефективним під час вивчення мови газети дослідники вважають функціонально-стилістичний напрям.

В усіх жанрах мовної організації газетних текстів серед об'єднання специфічних рис обов'язковою є певна стандартизація виражальних засобів. Стандарт – інтелектуально-нейтральний, репродуктивний спосіб вираження, який прирівнюється до інших експресивних засобів вираження.

Якщо науковий та діловий стилі ґрунтуються на максимальній інформативності, художньо-поетичні твори – на повній емоційності, то в основі газетного тексту – впливовість та інформативність, які постійно поєднуються.

Мовна організація газетних текстів – це сукупність мовленнєвих жанрів, яким властиві, з одного боку, специфічні, притаманні лише кожному з них ознаки, а, з іншого – спільні ознаки, характерні для всіх газетних жанрів. Ті й інші у своїй сукупності становлять цілісне поняття мови газети. Кожний мовленнєвий жанр, а отже, і кожний газетний, формує, виробляє власні принципи відбору і використання мовних засобів, свої мовностилістичні й естетичні норми. Виявлення цих принципів і тенденцій є одним з найістотніших завдань функціонально-стилістичного дослідження.

Передова (передовиця) – «перша стаття (колонка), в якій викладено офіційний погляд редакції (влади, партії або громадської організації) на актуальну проблему, тему, питання» [21, с 279]. Провідна роль передової статті визначається тією обставиною, що вона є основним у політичному, ідеологічному або економічному відношенні виступом газети, в якому порушуються важливі проблеми суспільного значення. Цим, власне, і зумовлюється чільне місце передовиці в системі газетних жанрів.

Форма будь-якого виступу в системі масової комунікації, масової інформації і пропаганди, а особливо форма газетного виступу, з цілком зрозумілих причин, і передусім через необхідність підносити дієвість усної та писемної пропаганди, набуває все більшого значення. Крім того, не можна не враховувати й тієї обставини, що зростання загального духовного і культурного рівня людей зумовлює зростання вимогливості читачів газети до її стилістичного й естетичного наповнення.

Репортаж – «розповідь з місця подій, оперативний жанр преси, радіо, телебачення, в якому динамічно, з документальною точністю показується дійсність через сприйняття її автором» [21, с. 279]. Репортажі бувають подієві та неподієві, сюжетні, проблемні, репортажі-роздуми тощо.

Вивчення жанрової своєрідності друкованого видання газети «Рівне Вечірнє» дозволило зробити висновок про те, що репортаж та передовиця переважають серед інших жанрів мовної організації газетного тексту

Хронікальне повідомлення (замітка) інформує читачів про важливий факт або подію суспільного життя. Характерною особливістю цього жанру є стислість. Огляд досліджуваних газетних матеріалів дозволяє констатувати, що форма, навіть невеликої за обсягом замітки, потребує сумлінного літературного опрацювання, набуваючи інколи ознак нарису, який виявляє широку палітру засобів художньої виразності з метою впливу на читачів. Розрізняють хронікальні, полемічні, повідомлювальні замітки та ін. Аналізуючи жанрову своєрідність текстів газети «Рівне Вечірнє» можемо зробити висновок, що жанр замітки використовується журналістами рідше, ніж передовиця й репортаж.

Інтерв'ю – «жанр у розмовній формі бесіди автора з компетентними людьми на суспільно важливу тему. Інтерв'ю бувають протокольні, офіційні, інформаційні (повідомлювальні), проблемні, аналітичні та ін. Це, власне, і є публіцистичний діалог» [21, с. 280].

Крім перерахованих жанрових різновидів газети, автори «Стилістики української мови» (Л. І. Мацько, Л. І. Сидоренко, О. М. Мацько) характеризують також нарис як «жанр, у якому на документальній основі, але з використанням художньо-публіцистичних прийомів зображується об'єктивна картина дійсності або порушується важлива суспільна чи виробнича проблема», фейлетон як «жанр гумористичного або сатиричного спрямування. Фейлетони пишуться переважно на злободенні, болісні теми» та памфлет як «жанр, в якому гостро викривають політичне, суспільне явище чи особу» [21, с. 280].

Отже, у процесі розвитку суспільства виникають і функціонують безліч різних інститутів – політичних, економічних, правозахисних, освітніх та інших. Згодом виникає й такий громадський інститут, як засоби інформації, який складається з різних елементів. Першим із таких засобів передачі інформації за часом виникнення є газета.

Газета є широким і ефективним засобом масової інформації. Використання у газеті допоміжних засобів покривається стилістичними можливостями, цілеспрямованим відбором і організацією мовного матеріалу, особливо лексичного і фразеологічного.

Мова газети – поняття багатогранне, оскільки на шпальтах газети представлені мовні елементи всіх функційно-стильових різновидів національної мови: інформаційна хроніка витримана в діловому стилі, урядові постанови, резолюції, дипломатичні документи – в офіційно-діловому; численні статті та економічні аналізи відповідають науковому стилю, у фейлетонах і нарисах поєднані мовні засоби художнього та розмовного стилів.

Реалізуючи такі різноаспектні функції, як повідомлення і вплив, мова газети не може обмежитися рамками одного стилю.

Вивчення жанрової своєрідності рівненського друкованого видання «Рівне Вечірнє» дозволило зробити висновок про те, що передовиця й репортаж суттєво переважають, рідше журналісти послуговуються жанром замітки.

Висновки до першого розділу

Текст – об'єднана за змістом послідовність знакових одиниць, в якій зв'язність та цілісність є основними властивостями. Вибір і поєднання за змістом певних слів, словосполучень, речень утворюють мовний стиль. Серед основних функційних стилів українськими моознавцями було виокремлено публіцистичний стиль, який попри постійні заборони й обмеження сфер функціонування української мови таки отримав свій повноцінний розвиток.

До основних ознак публіцистичного стилю належать такі, як актуалізація сьогодення та спрямованість на новизну, інформативність, оцінка описаного (суспільна, політична, морально-етична), синтез локалізації та характер мовного вираження (засвідчує схожість публіцистичного стилю з науковим і художнім), декларативність, точність, поєднання стандарту та експресії

Мовна організація газетних текстів – поняття багатоаспектне, оскільки газетні тексти містять ознаки всіх стилів літературної мови: інформаційна

хроніка викладається в діловому стилі, урядові укази, постанови, дипломатичні документи – в офіційно-діловому стилі. Статті реалізуються в науковому стилі, нариси чи фейлетони поєднують мовні засоби художнього та розмовного стилів. Оскільки мова газетної періодики виконує різноманітні функції, серед яких повідомлення та вплив, ця мовна організація газетних текстів не може бути обмежена одним стилем.

Отже, розвиток стилю масової інформації визначає в наш час мова газети та її жанрові різновиди, які обслуговують гостро зловоденні громадсько-політичні потреби суспільства. Саме тому в газеті як одному із ефективних засобів передачі інформації та впливу органічно поєднуються стандарт і експресія, які й визначають тенденції розвитку цього стилю.

РОЗДІЛ 2

ФУНКЦІЇ ЛЕКСИЧНИХ ТА ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ТЕКСТАХ СТАТЕЙ ГАЗЕТИ «РІВНЕ ВЕЧІРНЄ»

2.1. Суспільно-політична лексика в аналізованих текстах

Мова засобів масової інформації відіграє важливу роль в динаміці розвитку сучасного українського лексикону. На мові сучасних мас-медіа помітно позначились демократизація всіх галузей суспільного життя, відсутність цензури та зміни в соціальній структурі держави. Всі важливі зміни, які сьогодні відбуваються в нашому соціумі, засвідчує мова публіцистики. Як зазначає О. А. Стишов, «можна без перебільшення твердити, що у витворенні сучасної української «новомови» перед веде саме публіцистика. Її можна вважати одним із тих потужних «тиглів», у яких сьогодні «варять» новий літературний взірць української мови, нову взірцеву мовну норму, зокрема, лексичну та словотвірну» [41, с. 9].

Багатофункційність та ступінь інтелектуалізації національної мови в результаті поширення термінів різних галузей знань віддзеркалює саме мова сучасних мас-медіа. «Фіксування такої лексики в досліджуваних джерелах є показником літературно-нормативної адаптації термінів, випробування на міцність, тривкість запозичень, на органічне входження до словотвірної системи української мови» [41, с. 32].

На особливу увагу заслуговує суспільно-політична термінологія, під якою, на думку таких дослідників, як Т. І. Панько, І. М. Кочан та Г. П. Мацюк, прийнято розуміти «відкриту систему номінативних одиниць різних за походженням, які спеціалізовані лексично (створені або запозичені терміни), семантично (загальноновживані слова, що отримали термінологічне значення) і фразеологічно (новостворені словосполучення номінативного характеру) для вираження понять, що відбивають сферу суспільно-виробничого, політичного життя» [28, с. 37].

Оскільки у поле зору авторів «Рівне Вечірне» потрапляють передусім суспільно важливі події, то цілком закономірно, що помітний пласт у газетному тексті становить суспільно-політична лексика, яку за О. О. Морозом розуміємо як «широкий багатоплановий корпус слів, різних за поняттєвою та функціональною сферою, але об'єднаних із соціолінгвістичного погляду в один потік вербалізації подій, феноменів державного та громадського життя суспільства в динамічних процесах розвитку мови, в оцінювальних, критичних, дискусійних і врешті актуальних положеннях, властивих певному соціуму в конкретну історичну добу» [26, с. 45].

Суспільно-політична термінологія української мови характеризується певними особливостями, які викликані суто лінгвістичними факторами і відрізняють її від наукової і технічної термінологічної лексики. Їй не властива така стильова закріпленість, замкненість, яка спостерігається в інших терміносистемах. Участь великої кількості людей в політичному житті країни, у громадській діяльності сприяє тому, що чимало суспільно-політичних термінів поступово входить до складу загальноповживаної лексики. Між цими двома лексичними групами визначити певну чітку межу, що їх розділяє, дуже важко, а то й зовсім неможливо.

Частково проблема формування, функціонування та розвитку суспільно-політичної термінології висвітлювалася у працях Т. І. Панько [29]. Однак не всі питання розв'язані, бо існування суспільно-політичної лексики, її сучасний стан виявляють тісний зв'язок із ідеологією суспільства, яка змінювалася разом із зміною влади, що активно фіксується на сторінках газет. Це спричинило інтерес до сучасної суспільно-політичної лексики в газетних текстах, адже саме преса відображає будь-які зміни в лексичному складі.

Мова преси передусім реагує на зміни в суспільстві, що й відбивається на її лексичному наповненні. З-поміж лексичних одиниць, вживаних у публіцистичних текстах, вирізняється і широко використовується передусім суспільно-політична лексика: *актив, актуальність, громадський, громадянин, держава, державність, державний, єдність, ідея, ідейність, капіталістичний,*

колоніальний, політика, політичний, прогрес, прогресивний, реакційний, режим, світогляд, союзник, суспільство. Наведемо приклади: «Тому я це рішення ветую, бо не хочу, щоб **політики** спекулювали на цій темі» (випуск № 32 від 08.09.2022); «Крім того, вчора острожан призовного віку доставили до відділу Рівненського районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки для вручення повісток, аби вони могли в подальшому служити українському народові та захищати **державу**» (випуск № 12 від 25.03.2022); «Про всі досягнення, плани, результати регулярно повідомляємо журналістам, як місточку між **владою і суспільством**» (випуск № 2 від 10.01.2020).

У мові преси широко представлена й загальноповживана лексика, що функціонує у суспільній сфері і набула контекстного значення: *боротьба* (сил), *вогнище* (війни), *змагання* (систем), *проблема* (роззброєння), *розвиток* (ідей), *нарада* (у верхах) тощо. Наприклад: «**Боротьба** з коронакризою, зміцнення оборони та енергобезпеки, – «УДАР Віталія Кличка» назвав три важливі кроки у 2022 році» (випуск № 1 від 05.01.2022); «Відповідна **нарада** транслювалася на Youtube-каналах» (випуск № 11 від 17.03.2022); «Всі впоралися на відмінно, незважаючи на **важкість і проблематику** роботи на цій ділянці» (випуск № 35 від 20.09.2022).

Суспільно-політична лексика характеризується наявністю сем, співвідносних з поняттями «суспільство», «політика», «держава» або дотичних до них та об'єднаних навколо гіперсем. За спільними семантичними компонентами серед суспільно-політичної лексики в газетних текстах можна виокремити кілька семантичних груп.

По-перше, це – лексеми, що відображають політичне життя суспільства. Це передусім ідеологеми, тобто такі мовні одиниці, які називають систему концептуально оформлених ідей, політичних поглядів, світоглядів, ідеалів, доктрин, течій, сформованих партіями, рухами, громадськими організаціями, визначними політиками. Наведемо приклади: «Основні цінності Ради Європи – **демократія, права людей, свобода**» (випуск № 9 від 02.04.2022); «Ми

котимось в повний **соціалізм** і згортаємо всілякий розвиток міста, покриваючи помилки Кабміну за кошти міського бюджету, – прокоментував рішення міський голова Олександр Третяк» (випуск № 40 від 29.10.2021); «Радянські агенти таємно передавали через підставні фірми гроші для «борців з **капіталізмом**» (випуск № 34 від 08.09.2022); «Додаються також економічний **лібералізм**, захист інтересів середнього класу і прагнення побудувати суспільство Відповідальних Громадян» (випуск № 2 від 06.01.2022); «Фундатор **консервативної** політичної думки Едмунд Берк якось зауважив: «все, що потрібно для тріумфу зла, так це щоб хороші люди опустили руки»» (випуск № 12 від 26.03.2022); «Сергій Литвиненко заявив, що вимагатиме покарання **радикалів**» (випуск № 24 від 24.06.2020); «Нам потрібно запобігти **націоналізму** з приводу вакцини» (випуск № 32 від 19.08.2020); «Усе стандартне – від кока-коли до самсунгів – **глобалізація!**» (випуск № 25 від 05.07.2020); «Не треба нам того **мілітаризму**, досить!» (випуск № 27 від 16.07.2020). До цієї групи можна віднести власні назви політичних партій, організацій, об'єднань, рухів, угруповань та їхніх членів: «**Партія «Свобода»** почала сходити з політичної арени вісім років тому, коли на виборах 2014 року вона не змогла набрати «прохідні» п'ять відсотків голосів виборців» (випуск № 36 від 22.09.2022); «Колись я мав честь очолювати обидва легендарні флагмани нашої ракетно-космічної галузі – виробниче **об'єднання «Південмаш»** та конструкторське **бюро «Південне»** (випуск № 29 від 04.08.2022).

Окрім того, виразну стилістичну аксіологічну конотацію мають номени суб'єктів політики, політичних груп і напрямів, політичних явищ і акцій, зокрема пов'язаних з виборами : «У далекі вже часи, коли «**вибори**» у нас проходились серед одного **кандидата**, якого висували **партійні органи**, нікого не запитуючи, ми із заздрістю читали та слухали про країни Заходу, де на виборах регулярно боролися за владу **ліві і праві, консерватори і ліберали, республіканці та демократи, християнські демократи та соціал-демократи**» (випуск № 20 від 02.06.2022); «Говорив про політичні зради і ігри,

*про те, що з Януковичем **опозиціонери** повинні діяти рішучіше»* (випуск № 8 від 20.02.2020).

По-друге, це – лексика, що відображає функціонування державного устрою і законодавчого апарату та властивих їм ознак і функцій. Наведемо приклади: «Після відкриття у закладі відкрили музей імені Леоніда Кучми, експонати на який, зокрема подарунки, які вручали Кучмі за час його президентства, дала **Адміністрація Президента**» (випуск № 12 від 19.03.2020); «1992 – **Верховна Рада України** затвердила тризуб як малий герб України» (випуск № 7 від 19.02.2022); «Відзначено, що **Кабінет Міністрів** передає розгляд розподілу бюджету парламенту, щоб обговорити з народними депутатами» (випуск № 3 від 21.01.2021); «Проте на розгляді **парламенту** перебуває законопроект про автомобільний транспорт, який має передбачити, що **ОТГ** матимуть право бути організатором перевезень» (випуск № 5 від 07.02.2021); «Є і фінансова складова – зараз всі керівники **управлінь і департаментів** отримують менші зарплати, ніж водії тролейбусів» (випуск № 26 від 14.07.2022); «У вересні 1939 року житловий фонд Грабника облюбувала радянська **номенклатура**» (випуск № 26 від 11.07.2020); «**Мерія** французького муніципалітету Море (департамент Юра) знайшла скарб у придбаному нею в центрі міста будинку, який оцінюється в понад півмільйона євро» (випуск № 42 від 06.11.2020); «Всі особи, які будуть затримуватись в забороненій зоні, будуть передаватись в **правоохоронні органи** для притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності» (випуск № 2 від 12.01.2022); назви носіїв державної влади («В результаті скандалу 30 **урядовців** написали заяви про відставку» (випуск № 25 від 07.07.2022); «А радянські **чиновники** дивилися на нього як на щось саме собою зрозуміле – стоїть та й добре» (випуск № 17 від 19.02.2022); «Нагадаємо, з метою недопущення поширення коронавірусу на території області із 17 березня всі **силові структури**, переведені на посиленій варіант несення служби» (випуск № 11 від 21.03.2020); назви політичної діяльності, стосунків і конкретних акцій («Там є **декларація** на початок виконання

ремонтних робіт» (випуск № 32 від 26.08.2022); «Під час карантину у «червоній» зоні діяв **мораторій** щодо нарахування й стягнення штрафів та пені за невчасні платежі» (випуск № 47 від 14.12.2021); «Рівненські депутати заборонили собі **політиканство**, щоб розглядати більше господарських питань» (випуск № 30 від 08.07.2022); «Після пів року героїчного **протистояння** української армії та жахливих вчинків, гвалтувань, терору, вони заявили, що «за мир»» (випуск № 35 від 17.09.2022).

Третю групу становить лексика на позначення суспільних ідейно-моральних понять: *патріотизм, свобода, волелюбність, толерантність, громадянська злагода, солідарність, гуманізація, благодійництво, доброчинність, соборність, незалежність* та ін. Наведемо приклади з газети «Рівне Вечірнє»: «Про війну, **патріотизм** і, звичайно, кохання» (випуск № 25 від 30.06.2022); «Історія залишила нам у спадок знакові події цієї боротьби, які підкреслюють **волелюбність** українського народу, його **прагнення до незалежності**» (випуск № 4 від 20.01.2020); «У ньому 10% – це **декриміналізація**, ще 20% – **гуманізація**, а інші 70% – зміна процедур» (випуск № 44 від 22.11.2020); «Величезну частину своїх статків він, виходець з багатого дворянського роду балтійських німців, віддавав на **доброчинність та меценатство**» (випуск № 48 від 21.12.2020).

Сфера застосування, призначення публіцистичного стилю і ознаки, яким він має відповідати, виробили в ньому певні мовні форми вираження, проте з відродженням українського національно-культурного життя і здобуттям незалежності України у публіцистичному стилі відбулися значні зміни. З одного боку, намітилася пасивізація радянських ідеологем, з іншого – повернулися до життя й активізувалися українські слова і вирази – носії української національної ідеї, фактів і явищ, лексеми, що були заборонені, несправедливо вилучені і забуті («Святкування **Дня Соборності України**» (випуск № 2 від 15.01.2022); «Він був секретарем Трудового Конгресу, коли ухвалювався **Акт Злуки УНР і ЗУНР**, – розповів історик Андрій Жив'юк» (випуск № 12 від 25.01.2020), назви української національної

символіки («Ланцюг єдності утворять делегації обох областей, які обмінюються короваями, «Рушниками єднання», а також розгорнуть 20-метровий **жовто-блакитний прапор.**» (випуск № 4 від 21.01.2020), назви козацьких військових атрибутів («Серед колекції старовинної зброї чи не найціннішим експонатом була чаша великого **гетьмана Яна Кароля**» (випуск № 29 від 25.07.2021). В українську мову, і найбільше в її публіцистичний стиль, повернулися українські антропоніми – імена заборонених і забутих визначних політичних, культурних, релігійних діячів України, сподвижників національного визвольного руху, творчої і наукової інтелігенції: Симона Петлюри, Михайла Донцова, Миколи Міхновського, Василя Липинського, Євгена Коновальця, Степана Бандери, Ярослава Стецька, Андрія Мельника, Романа Шухевича, митрополита Іларіона (І. Огієнко), митрополита Мстислава і багатьох інших : «Коли у квітні 1919 року **Симон Петлюра** прибув у Рівне, призначивши тимчасово наше місто столицею України, члени уряду невдовзі також перебралися сюди» (випуск № 28 від 31.07.2022); «Глава Чечні Рамзан Кадіров заявив, що головним ворогом російського народу є «представник неонацистського руху в Україні» **Степан Бандера**, і пообіцяв за його голову грошову винагороду» (випуск № 11 від 16.03.2022); «Пропагандист російського телеканалу «Ізвестия» намагався змусити українця якимось образливо висловитися про головнокомандувача УПА **Романа Шухевича**» (випуск № 19 від 04.05.2022); «Ідейними натхненниками цієї політичної сили були **Андрій Мельник та Євген Коновалець**» (випуск № 6 від 04.02.2020).

Серед лексичних новацій суспільно-політичної лексики значну частину утворюють назви фірм, підприємств, установ і організацій, що виникли недавно в результаті співробітництва українських виробників і підприємців із зарубіжними. Загальновідомими стали аббревіатури СНІД, ЄС, АТО та ін. Наприклад: «Герой відстоював територіальну цілісність нашої Батьківщини з самого початку неоголошеного вторгнення росії, був учасником **АТО 2015 - 2016 роках**» (випуск № 38 від 19.08.2022); «Дослідження здійснюється за

технічної підтримки гранту Глобального фонду для боротьби з туберкульозом, **ВІЛ/СНІДом та малярією**» (випуск № 38 від 19.08.2022).

Реабілітована лексика, а також запозичення поповнили терміносистеми багатьох суспільно-гуманітарних галузей науки. Так, наприклад, в освітню систему України повернулись окремі, колись традиційні, форми навчання і відповідно лексеми, що їх називають, а також похідні від них утворення (*гімназія, гімназист, гімназистка, гімназійний (клас); лицей, лицеїст, лицеїста, лицейна (програма); бакалавр; магістр; тест; рейтинг; модуль*). Читаємо на шпальтах газети «Рівне Вечірнє»: *«Ці університети вже декілька років поспіль посідають **рейтингові позиції** серед **вишів** за кількістю заяв від **абітурієнтів**»* (випуск № 34 від 12.09.2021); *«На спеціальність «Інформатика» за програмами європейських закладів вищої освіти (Польща) вступ – без екзаменів, термін навчання – три роки, два дипломи **бакалавра** (європейський та український)»* (випуск № 29 від 02.08.2022). Уведені в обіг слова *акредитація, бакалаврство, магістратура, тестування* і словосполучення, що є аналітичними номенами (*модульно-рейтингове навчання, національний компонент змісту освіти, етнічна соціалізація, приватна школа*), створюють у комунікантів відчуття новизни педагогічної метамови : *«Щоб його статус не суперечив вимогам до керівника, і кадрове питання не стало перепорою у завершенні процесу **акредитації** у навчальному закладі»* (випуск № 18 від 06.05.2020); *«Приватна школа у Рівному змінює партнера»* (випуск № 38 від 09.10.2022); *«Перший курс та **магістратура** першого року розпочнуть заняття з 15-го вересня»* (випуск № 32 від 01.09.2020).

Важливою лексикологічною проблемою є поповнення термінологічної бази сучасної української літературної мови, зокрема профільних терміносистем, у складі яких слід розумно поєднувати національні та інтернаціональні елементи.

У період утвердження державності природним є прагнення носіїв мови до термінотворення на власній мовній основі. Ця тенденція позитивно позначилася на пресі, консолідуючи членів мовної спільноти. Водночас

демократизація і відкритість українського суспільства, запозичення досягнень і досвіду інших народів стимулюють протилежну тенденцію – засвоєння вже готових іншомовних термінів, що супроводжується фонетичною і граматичною їх обробкою за аналогією. Це явище відображає процеси взаємодії мов, формування шару інтернаціональної лексики, яка висвітлює реальні мовні сфери знань і культури соціуму.

Якщо подивитися на профільні підтерміносистеми сучасної української мови під кутом зору оновлення, то найбільш оновленими є підсистеми «фінанси», «управління економікою», «молодіжна культура», «спорт». Наприклад, у фінансовій сфері – це *дефолт, емісія, монетаризм, пролонгація, ремісія, стенд-бай, тест-драйв, трани, трейдер* тощо. На сторінках газет читаємо: «*Державний борг: або платимо кредиторам, або дефолт*» (випуск № 23 від 21.06.2020); «*Авто нового покоління пройшли тест-драйв*» (випуск № 14 від 12.04.2020); «*Вирішити складну ситуацію вдалося лише минулого тижня, коли нарешті надійшов трани з держбюджету*» (випуск № 20 від 28.05.2022)

За радянських часів деякі фінансові та управлінські операції здійснювалися у вищих державних структурах СРСР, а окремих не було зовсім, оскільки існували інші тенденції у розвитку економіки і життя в цілому, тому мовні номінації фінансово-економічних операцій мали вузькоспеціальне використання. Нині в кожного громадянина України з'явилася можливість вільно оперувати своїм капіталом і майном (якщо вони є) в певному правовому полі, вигравати і програвати – і вони мають засвоювати відповідну лексику. Отже, вузькоспеціальна лексика перестала бути секретом спеціалістів, «спустилася» до звичайних мовців, а відтак заповнила щоденну пресу: *аудит, аукціон, банкрут, бартер, брокер, ваучер, вексель, відтермінувати, гіперінфляція, дистриб'ютор, дилер, інвестиція, індексація, інфляція, консорціум, корпорація, ліцензія, мито, офшорний, паювання, субсидія, суборенда, трансфер* та ін. Наприклад, у дослідженій газеті читаємо: «*Можливо згодом цю футболку вдасться виставити на міжнародний аукціон,*

а отримані гроші направити нашим військовим» (випуск № 23 від 19.06.2022); *«Як пізніше встановили інспектори, у власниці кафе була також відсутня ліцензія на продаж алкоголю»* (випуск № 23 від 19.06.2022); *«Що буде із субсидіями на Рівненщині напередодні опалювального сезону»* (випуск № 35 від 23.09.2022); *«Сподіваємось, що народні депутати до цього часу ухвалять у другому читанні наш законопроект, який забезпечить індексацію всіх без виключення пенсій»* (випуск № 42 від 15.11.2021).

Поповнення української мови реабілітованими лексемами, новотворами, запозиченнями, елементами розмовного, професійного, діалектного мовлення певною мірою порушує вже усталену кодифікацію української літературної мови, актуалізує питання про функціонування літературної норми та її варіантів. Виникають лексичні паралелі як перехідні ланки до нової норми або семантико-конотативної синонімії: *баскетбол – кошиківка, бачення – візія, виставочний – виставковий, відпочиваючий – відпочивальник, ексклюзивний – винятковий, журнал – часопис, казначейство – скарбниця, сучасний – модерний, фотографія – знімок – світлина* тощо. Наприклад: *«У 70-80 роках минулого століття очолював обласні газети «Зміна» та «Червоний прапор», а в 90-роках - науково-педагогічний журнал «Нова педагогічна думка»»* (випуск № 1 від 07.01.2022); *«Розумію, що випросити фінансування у міста або в держави нині навряд чи вийде, бо часи для всіх важкі і більшість капітальних видатків держказначейство не погоджує»* (випуск № 35 від 17.09.2022).

У складі сучасної суспільно-політичної лексики української мови переважають лексичні одиниці, запозичені з латини (*«Народний депутат з Рівного Дмитро Соломчук поділився фотографією у вишиванці»* (випуск № 18 від 19.05.2022); *«Облдержадміністрація 16 днів у Рівному світлитиметься»* (випуск № 44 від 26.11.2022); *«Наскільки я знаю, наша релігія забороняє такий вид поховань»* (випуск № 5 від 13.02.2022); *«Земельна реформа стане ключовою в Україні, і ефект від неї відчує кожен житель Рівненщини, кожен громадянин»* (випуск № 5 від 23.01.2021); *«Спів дівчини випадково почув*

режисер Національної опери України Андрій Маслаков, який і запропонував солістці спробувати себе у цій ролі» (випуск № 26 від 05.07.2021); «Цьогоріч політична **партія** «УДАР Віталія Кличка» проводить всеукраїнську акцію «СИЛЬНІ, КОЛИ ЄДИНІ»»(випуск № 3 від 21.01.2022)); з грецької («То ж, безумовно, слід завжди звертати особливу увагу на те, що повне освячення оселі має особливу духовну вагу, а кожен православний **християнин** повинен прагнути жити в благословенній церковною молитвою оселі» (випуск № 3 від 18.01.2022); «Справа в тому, що така **демократія** в Україні, напевне, подобається і Заходу, і Сходу, бо дурні розумного все одно нічого не створять» (випуск № 34 від 10.09.2022)); з німецької («Ви ті сміливці, котрі опанували цифрові трансформації та впроваджуєте їх у своїх навчальних закладах, ви – **агенти** змін» (випуск № 5 від 12.02.2021)); з польської («Цей випадок ще раз висвітлив проблему, яку міська **влада** Рівного вже багато років не може або не хоче вирішити – містом бігають численні зграї безпритульних собак, що становлять небезпеку для людей» (випуск № 36 від 22.09.2022)); «Хлопець уже в гімназійні роки потрапив у поліційні зведення, де зазначалося, що в Українській гімназії діє таємний історичний **гурток** під керуванням вчителя Ваврисевича» (випуск № 44 від 29.11.2021) мов. Одним із основних джерел поповнення суспільно-політичної термінології стала російська мова : («**Акціонерне товариство «Рівнегаз»** єдина на території Рівненської області компанія-ліцензіат з розподілу природного газу» (випуск № 6 від 07.02.2022); «Голосування проходить швидше, бо тільки один невеликий **бюлетень**» (випуск № 16 від 24.04.2021).

Потреби соціуму в нових засобах публіцистичної номінації призводять до утворення нових назв і виразів та до розвитку нових значень у загальновідомих словах. У дослідженій газеті «Рівне Вечірне» читаємо: «Законопроект передбачається запровадження конкурсів на усі державні посади, в тому числі керівників, **департизація** чиновників, посилення відповідальності за виконання обов'язків» (випуск № 18 від 28.04.2020); «Насамперед ми тоді думали про дітей, які прийшли і довіряють Палацу, що

не повинен служити ідеології - я бачила, що ця **політизація** штучна» (випуск № 42 від 07.11.2020); «В свою чергу, його противник, мер Варшави Рафал Тшасковський є заступником лідера **правоцентристської** «Громадянської платформи»» (випуск № 27 від 13.07.2020).

У газетних текстах «Рівне Вечірне» помітний пласт становить лексика, що задовольняє потреби економічних оглядів та звітів. Як слушно зауважує мовознавець О. А. Стишов, «повсякденна увага засобів масової інформації значною мірою спрямована на питання економіки, фінансів, банківської справи, бізнесу тощо, безперечно, істотно сприяє популяризації аналізованої тематичної групи лексики та активному засвоєнню її громадянами держави. Зокрема, це досягається завдяки використанню широкого жанрового розмаїття друкованих текстів, а ще більшою мірою – передач електронних мас-медіа: економічних оглядів, або дайжестів, діалогів з відомими економістами, бізнесменами, фінансистами, інтерв'ю, нарисів, найрізноманітніших видів реклами та ін.» [41, с. 250]. Наведемо приклади вживання економічної термінології в аналізованих текстах: «Також сільгоспвиробники мають пільгове **кредитування** та платитимуть менший **податок** – 2% від обігу» (випуск № 16 від 21.04.2022); «Крім того, категорично забороняється примушувати педагогів писати заяви про відпустку без збереження **заробітної плати**» (випуск № 10 від 10.03.2022).

Помітний пласт лексики у газетних текстах «Рівне Вечірне» становить емоційно забарвлена лексика яка вже у своєму значенні містить позитивну чи негативну оцінку і називає відчуття, настрої переживання членів соціуму. Такі лексеми посилюють логічний та емоційний зміст висловленого у газетному матеріалі, а також виступають засобом суб'єктивного увиразнення мовлення автора статті: «**Радість** передчуття Воскресіння Господнього» (випуск № 15 від 14.04.2022); «Якими б не були випробування долі, але **кохання** перемагає» (випуск №15 від 14.04.2022); «**Сум і нудьга** нападуть несподівано» (випуск № 8 від 24.02.2022); «Тож і янгол вийшов квітучий, він символізує **процвітання** Рівного й області загалом» (випуск № 17 від 28.04.2022).

У мові міської преси спостерігаємо вживання лексики зниженої конотації. Це, зокрема, властиво статтям, у яких йдеться про військові дії або подана характеристика політиків: *«Завдяки таким запасам ділки мають можливість торгувати гуманітарною допомогою, впоратись з цим складно навіть керівництву держави»* (випуск № 17 від 28.04.2022); *«Тепер пізно думати – «брати» з півночі щодня вбивають українців, нищать наші міста і села не в останню чергу тому, що вважають нас «недоделаними»»* (випуск № 17 від 28.04.2022).

Нерідко за допомогою інвективи, що загалом не передбачена у публіцистичному тексті, автори послуговуються, щоб висловити своє ставлення до російських агресорів. Так, уже крилатою стала фраза, адресована російському військовому кораблю : *«За словами міського голови Олександра Третяка, у місті розміщені борди з подякою Богу та Збройним силам України. Однак є винятки, коли підприємці використали слова захисника острова Зміїний: **Русській воєнний корабль, іді...!**»* (випуск № 10 від 10.03.2022).

У розглянутих прикладах лексика зниженої конотації виконує не лише функцію називання, а й оцінки та характеристики, які мають негативний відтінок. Автори газетних публікацій вживають лайливі слова для висловлення свого негативного ставлення до відповідних подій.

Отже, суспільно-політична лексика, що є стрижневою у текстах публіцистичного стилю, повною мірою відображає політичне, соціально-економічне життя конкретного суспільства, краю. Її основне призначення – передача важливої суспільству інформації, оскільки суспільно-політична лексика передусім є засобом передачі інформації політичного змісту. З інформаційною функцією тісно пов'язана комунікативна (взаємодія між суб'єктами політики, зокрема – між владою і громадянами). Суспільно-політичний пласт лексики в текстах міської газети «Рівне Вечірнє» виконує й інтерпретаційно-оцінну функцію, оскільки мовні знаки завжди несуть у собі певну оцінку, яка, накладаючись на інформацію, що передається за їх допомогою, надає їй певної інтерпретації.

2.2. Дискурс війни у текстах газети «Рівне Вечірнє»

Воєнні дії на території України, до яких сьогодні прикута увага всього світу, мають безпосередній вплив на газету «Рівне Вечірнє», на шпальтах якої є чимало повідомлень про війну. У зв'язку з цим помітний пласт в аналізованих текстах становить мілітарна лексика. Здійснений аналіз дозволив виокремити кілька семантичних груп мілітарної лексики у текстах досліджуваної газети.

По-перше, це лексика, що відображає назви осіб, які мають відношення до війни і воєнних подій: *«Телефон та жетон врятували життя українського бійця»* (випуск № 16 від 21.04.2022); *«Український військовий з кулею в серці утік з російського полону»* (випуск № 16 від 21.04.2022); *«Майже двісті волонтерів працюють на Рівненщині у дві зміни, складаючи проднабори для Чернігівщини»* (випуск № 17 від 28.04.2022); *«Від осколкових поранень помер військовий з Рівного»* (випуск № 37 від 15.10.2022); *«Демобілізований боєць з села Курозвани майже півтора року захищав нашу країну від агресивних посягань Росії»* (випуск № 26 від 24.06.2020); *«Всіляко допомагав волонтерам, особливо з електротоварами»* (випуск № 28 від 25.07.2022); *«Але факт залишається фактом – ворог масово здається українським силовикам»* (випуск № 9 від 28.02.2022); *«Сапер інженерно-саперного відділення, солдат Віталій Мацюк був мешканцем села Підлипки Дубенського району»* (випуск № 28 від 27.07.2022).

Другу групу з-поміж мілітарної лексики створюють лексеми на позначення предметів, пов'язаних із військом та веденням війни: *«З початком війни зброї у наших людей стало стільки, скільки не було ще ніколи»* (випуск № 17 від 28.04.2022), *«Танк – на Пагорб Слави, а Дундича і Богомолова – на цвинтар»* (випуск № 16 від 21.04.2022); *«Позиції утримувати вдається – не в останню чергу завдяки допомозі західних партнерів: європейська та американська зброя значно краща за ту, що мають росіяни»* (випуск № 33 від 04.08.2022); *«Вирішується питання про повідомлення 49-річному жителю обласного центру про підозру у вчиненні незаконного зберігання боєприпасів та хуліганський дії із застосуванням гранати»* (випуск № 25 від 17.06.2020); *«У*

моїй країні є тисячі російських солдатів, сотні **танків**, важка **артилерія**» (випуск № 45 від 18.11.2020); «**45 бронезилетів** четвертого класу захисту і **45 кевларових касок** сьогодні разом із головою правління ПрАТ «Рівнеобленерго» Сергієм Невмержицьким передали для підрозділів ТрО «Сарненщини» (випуск № 24 від 22.06.2022); «Фонд закуповує **бронезилети, каски, тактичні рукавиці, налокітники, наколінники, форму та берці**» (випуск № 21 від 17.05.2022).

Ще одну групу становить лексика на позначення процесів, що відбуваються під час воєнних дій: «У Здовбиці поспішали відремонтувати будинки, пошкоджені **вибухом** від ракет» (випуск № 17 від 28.04.2022); «Правоохоронці розпочали розслідування **обстрілу** росіянами нафтобази у Дубні» (випуск № 13 від 31.03.2022); «На Донеччині під час **артобстрілу** загинув старший солдат з Дубна» (випуск № 42 від 22.09.2022).

Для формування образу війни у читачів важливе значення має лексика, що позначає реалії світу, які під час воєнних дій набувають нових відтінків значення або по-новому сприймаються крізь призму воєнних подій, наприклад: «У Чехії він знайшов **документ** – реєстраційну карточку, де написано, що Антін Павлюк був поручиком четвертого полку Січових стрільців під командуванням Євгена Коновальця!» (випуск № 39 від 04.08.2022); «Учасники схеми подавали до митного органу підроблені **паспорти** з «відкорегованими» датами» (випуск № 43 від 07.10.2022); «Особливий **прапор** з Рівного замайорить на Донбасі» (випуск № 47 від 28.08.2022); «Вибухотехнічній службі Олександр присвятив майже 20 років свого **життя**, з яких 10 років працював на Рівненщині» (випуск № 44 від 29.10.2022).

Помітною є група лексем, які допомагають авторам публікацій розповісти про жахливі наслідки війни: «Ціною **крові** своїх найкращих синів та дочок, які гинуть щогодини, відбиваючи російську навалу, Україна об'єднала світ так, як ще ніхто його не об'єднував» (випуск № 9 від 28.02.2022); «Тоді понад 400 членів групи Вагнера отримали список із 24 українських чиновників чия **смерть** спричинила б **хаос** в українському уряді» (випуск № 10 від

04.03.2022); «*Поважайте **страхи** дитини й давайте їй стільки часу, скільки потрібно, щоб з ними впоратися*» (випуск № 10 від 04.03.2022); «*Під обстрілами в евакуаційному потязі, у темряві, і під **плач** сочень дітей та їхніх матерів*» (випуск № 37 від 25.09.2022); «*Адже ті, хто ще тоді кликав на наші землі «русській мір», ніколи не були в росії, не бачили того **бруду***» (випуск № 40 від 09.10.2022)); «***Живим коридором** Слави зустріли жителі Рокитнівщини загиблого на війні з рашистами земляка*» (випуск № 48 від 26.10.2022).

У текстах дослідженої газети використані також перифрази на позначення президентів, політиків України та світу. Серед основних функцій цих одиниць – нейтральна номінативна (назва посади, політичної сили), емоційно-образна (збереження прямого значення), художньо-образна (уживання переносних метафоричних або метонімічних значень). Перифразичні одиниці можуть мати позитивне й негативне забарвлення, набувати іронічного змісту, містити лексику високого й низького стилів : «*Коли президент виходив із ЦНАПу і підійшов на хвилину поговорити із тими, хто чекав на нього з прапорами, з-за кордону поліції обурені кричали Петру Порошенку: «**Йуда!**»*» (випуск № 5 від 01.02.2020); «*«**Путіна в окопи!**»: Росію охопили акції протесту проти мобілізації»*» (випуск № 48 від 26.10.2022).

Тексти дослідженої газети «Рівне Вечірнє» показують, що цивільні є не просто свідками війни, вони «проживають» війну в собі, вчать жити в нових умовах. Мілітарна лексика стає звичною у мовленні цивільного населення: «*Ходимо по **мінах***» (випуск № 4 від 22.01.2020); «*За кермом розстріляли і кинули щось, може **граната**, чи шо, і вона загорілася, і він просто згорів там із тими продуктами», – розповідає чоловік*» (випуск № 21 від 12.05.2022); «***Війна** залишила свій відбиток, як і в кожній людині. На початку **війни** написала картину «Біля ірпінського мосту», виконану в нехарактерному мені стилі і поєднаними техніками. У творчості змінилася тема з пейзажів, квітів на людей. Почала малювати жінок, навіпоголені фігури, дитину й маму. Усі роботи написані крізь призму **автентичності, патріотизму***» (випуск № 41 від 13.10.2022).

Як показує дослідження, у мові газети «Рівне Вечірне» простежується чітка тенденція до збільшення кількості текстів про війну. Воєнні дії на території України, до яких сьогодні прикута увага всього світу, мають безпосередній вплив на настрої та інтереси громадян.

У розглянутих текстах газети «Рівне Вечірне» мілітарна лексика активно і продуктивно застосовується як інформативний засіб, створюючи при цьому емоційний вплив на читача. Слова цієї групи виконують основну номінативну функцію та виконують емоційно-експресивну функцію. Отже, період війни сприяє активізації мілітарної лексики, яка вживається авторами для досягнення стилістичної мети – правдивого зображення воєнних подій на території України.

2.3. Виразально-зображальні можливості фразеологічних одиниць у досліджуваних текстах

Одним із джерел збагачення літературної мови, її виразально-зображальними можливостями є національне ідіоматичне надбання, у зв'язку з чим суттєвим компонентом у структурі тексту досліджуваної газети «Рівне Вечірне» є фразеологізми. Семантична гнучкість, неконкретизована адресованість, об'єктно-темпоральна змістова відносність фразеологічної одиниці роблять її вдячним матеріалом для естетично спрямованої мовотворчості журналістів.

Фразеологізми неодноразово були об'єктами досліджень наукових студій. Серед українських мовознавців теоретичні питання фразеології розглядали О. Д. Пономарів [33], В. Д. Ужченко [46]. Фразеологічні одиниці та їх стилістичне використання вивчали науковці У. Б. Галів [6], С. А. Ганжа [7], Н.І. Кочукова, та В. М. Молькова [19], а їх авторські модифікації були об'єктом дослідження О.Г. Важеніної [4], Л. Б. Давиденко та В. М. Бойко [9].

Аналіз відповідних праць мовознавця О. Д. Пономарева [33] дозволив виокремити основні стилістичні функції фразеологічних одиниць у текстах газети «Рівне Вечірне».

Так, оцінна функція дозволяє передати позитивне чи негативне ставлення автора публікації до реалій дійсності, виявляючи прихильність, захоплення, критику, зневагу та ін. Приклади з газети «Рівне Вечірнє»: «*Іноді відомих політиків, у яких **рильце в пушку**, у соцмережах засвічують кохані дружини*» (випуск № 12 від 12.03.2020); «*Не **робіть з мухи слона** в повсякденних справах*» (випуск № 8 від 24.02.2022); «*Не варто забувати про себе, навіть якщо всі навколо **показуватимуть пальцем** на особисті проблеми*» (випуск №17 від 28.04.2022); «*Так досі нас **за ніс і водили**, а останнім часом Андрій Кальніченко навіть припинив відповідати на дзвінки, перед тим зазначивши, що у Рівне він більше не приїде*» (випуск № 1 від 06.01.2022); «*Сьогодні краще **прикусити язика**, якщо захочеться потеревенити в колі незнайомих людей*» (випуск № 17 від 28.04.2022); «*Як завжди, хвороба прийшла раптово, **як грім серед ясного неба***» (випуск № 43 від 22.08.2022); «*Ми її прихистили й дали дах над головою. Наступний крок – оформлення документів, за ним – допомога у працевлаштуванні. Поки **стає на ноги**, людина проживає у нас*» (випуск № 40 від 04.10.2020); «*Потерпілий сам дійшов додому, однак вранці йому погіршало і він втратив свідомість – тоді родичі **забили на сполох** та викликали «швидку»» (випуск № 42 від 10.08.2022); «*Тож Мальтус вважав, якщо не заважати вільному відтворенню, то населення на планеті подвоюється кожні 25 років. А зростання виробництва, як видно з арифметичної прогресії, – **як кіт наплакав***» (випуск № 17 від 22.04.2020); «*Наступним рівненським справником став підполковник Гоц, який до того командував Азовським полком, розквартированим у Рівному. Читав погано, писав ще гірше – так характеризували його. Але це не завадило йому облаштуватись на посаді, і жити, **як сир у маслі***» (випуск № 13 від 28.03.2021); «*Сьогодні вам захочеться влаштувати день змін. Але не варто **міняти шило на мило**, тому перед тим добре подумайте*» (випуск № 17 від 21.04.2021); «*Працюю на звалищі всього 4-й день. Спершу було важкувато, спину не міг розігнути, руки боліли. Уже звик. Раніше було бридко порпатись у смітті. А тепер зрозумів, що **гроші не пахнуть***» (випуск № 40 від 04.10.2020);*

«Найабсурднішим із всього навчального процесу є проходження медогляду. Довідку із медичного закладу зі штампами та фото потрібно принести в автошколу перед початком навчання. При цьому ця довідка – цілковита **фільчина грамота**» (випуск № 1 від 06.01.2022); «Духовна праця – це щоденна робота з матеріалом свого життя, не **сізіфова метушня**, а велика шляхетна творчість, священна гра» (випуск № 13 від 28.03.2021); «Яку гучну справу ви допомогли розслідувати? – Два брати-близнюки з Західної України погрожували **пустити потяг під укіс**. Наші експерти допомогли їх вирахувати, притому що почерк авторів не був ще вироблений – обоє навчалися в школі» (випуск № 17 від 28.04.2022); «Голова Рівненської облради: знайти паліїв авто депутата – це **справа честі**» (випуск № 17 від 22.04.2020); «Кабінет Міністрів, який довів країну до соціальної, економічної та фінансової кризи і при цьому не має жодної відповіді, як вийти з цієї кризи, взявся **замилювати очі**, придумуючи якісь структурні реформи» (випуск № 42 від 10.08.2022); «Якщо грошей багато, то не обов'язково смітити ними **на всі чотири сторони**» (випуск № 17 від 21.04.2021).

Реалізацію функції порівняння уможливорює влучне протиставлення двох або більше осіб, предметів чи явищ за допомогою фразеологічних одиниць: «Зруйновано цілі квартали, у жахливому стані знаходяться десятки будівель, і, **як гриби після дощу**, без усяких підстав і пояснень з'являються сучасні архітектурні споруди» (випуск № 17 від 22.04.2020); «Тут **або пан або пропав**. Я або зроблю це або закінчу» (випуск № 17 від 28.04.2022).

Емоційно-експресивна функція фразеологічних одиниць допомагає передати характер психічного стану мовця та його реакцію на висловлене через емоції, характеризує його позитивні чи негативні почуття: «**Отож Мальтус вважав, якщо не заважати вільному відтворенню, то населення на планеті подвоюється кожні 25 років. А зростання виробництва, як видно з арифметичної прогресії, – як кіт наплакав**» (випуск № 17 від 22.04.2020); «Так, підприємство діє, проте **це крапля в морі** від того, що воно могло б заробляти» (випуск № 42 від 10.08.2022); «Зустрів у Рівному свою вчительку,

яка зараз вже пенсіонерка. Вона розповіла, що ходила в центр відправляти пенсію армії, бо «рідненьким хлопцям треба гроші країну обороняти», а вона «якось і так проживе». Впевнений, що туди ж пішли й усі збереження **«на чорний день»**» (випуск № 42 від 10.08.2022); «Міністр може помилятися, – заспокоїв земляк земляка. І Герасимчуку після того **відлягло від серця**» (випуск № 40 від 04.10.2020); «Є штами менш агресивні, а є більш агресивні. Зараз коронавірусний сезон. Він себе **як риба у воді** почуває, особливо з настанням холодів. І тому його агресивність, зрозуміло, буде зростати» (випуск № 11 від 22.03.2020); «Ще одну групу учасників виборів становлять кандидати, які чомусь вірять, що їх оберуть, і витрачають на вибори купу грошей, нервів і здоров'я. Більшість таких теж **отримують облизня**» (випуск № 17 від 22.04.2020); «Головне, не дозволяйте емоціям **взяти верх** над розумом» (випуск № 17 від 28.04.2022); «Не виключено знайомство, від якого **«мурашки по шкірі»**» (випуск № 40 від 04.10.2020); «Незважаючи на те, що яскраво світить сонце і **душа рветься** на природу, доведеться активізуватися на всі 100%. Але ввечері надолужите все – друзі не дадуть сумувати» (випуск № 17 від 22.04.2020); «**Пограються з вогнем**» (випуск № 42 від 10.08.2022); «Сьогодні ви в усьому бачитимете фальш і підробку. **Як сніг на голову** звалиться якась побутова проблема. Є шанс поповнити сімейну скарбничку» (випуск № 40 від 04.10.2020).

Функція передачі зовнішніх та внутрішніх якостей персонажів публікацій уможливорює передачу точної та виразної характеристики осіб, предметів, явищ: «Його лікували в госпіталі, а в Ніжині **убита горем** дружина Жанар не знаходила собі місця» (випуск № 17 від 21.04.2021); «Колись на теренах СНД існувало популярне шоу "Русские звезды", в якому **гострий на язик** Николай Фоменко **розбирав на гвинтики** тексти популярних на той час пісенних хітів і дотепно знущався над ними» (випуск № 40 від 04.10.2020); «Сьогодні **на душі** співатимуть пташки» (випуск № 17 від 22.04.2020); «За словами дружини, боєць намагався допомогти кожному, мав **золоті руки** і дуже любив історію» (випуск № 17 від 22.04.2020).

Функція створення гумору, іронії або сатири за допомогою фразеологічних одиниць уможлиблює висміювання дійсності, вираження жартівливого тону, часто гіперболізує певні характеристики осіб, предметів чи явищ: *«Це одна жовта газета зробила з мене алкоголіка: мовляв, перед концертом я напиваюся як свиня й ходжу за сценою із пляшкою»* (випуск № 42 від 10.08.2022); *«Бути тихіше від води і нижче трави – ось так треба діяти сьогодні»* (випуск № 12 від 12.03.2020); *«Отож Мальтус вважав, якщо не заважати вільному відтворенню, то населення на планеті подвоюється кожні 25 років. А зростання виробництва, як видно з арифметичної прогресії, – як кіт наплакав»* (випуск № 17 від 22.04.2020); *«Так, підприємство діє, проте це крапля в морі від того, що воно могло б заробляти»* (випуск № 42 від 10.08.2022); *«Одна справа – відверто антиукраїнські політики та діячі, яким, окрім Медведчука, наша влада дала можливість спокійно залишити Україну вже під час війни, а тепер у свинячий голос оголошує їх у розшук»* (випуск № 22 від 12.05.2022).

Розглянувши основні стилістичні функції фразеологічних одиниць у текстах газети «Рівне Вечірнє», – оцінну (дозволяє передати позитивне чи негативне ставлення автора публікації до реалій дійсності), функцію порівняння (уможлиблює влучне протиставлення двох або більше осіб, предметів чи явищ за допомогою фразеологічних одиниць), емоційно-експресивну (уможлиблює передачу психічного стану мовця та його реакцію на висловлене через емоції), функцію передачі зовнішніх та внутрішніх якостей персонажів публікацій (зображує точну та виразну характеристику осіб, предметів, явищ), функцію відтворення внутрішнього стану, почуттів, думок та переживань героїв публікацій та функцію створення гумору, іронії або сатири (уможлиблює висміювання дійсності, висловлення жартівливого тону), – можемо підсумувати, що вони допомагають логалізувати думку та виявляють ставлення автора до описуваного.

У текстах досліджуваної газети «Рівне Вечірнє» знаходимо три типи фразеологічних одиниць, які традиційно виділяє мовознавець М.Д. Гладкий:

фразеологічні зрощення (у досліджуваних текстах газети знаходимо приклади : «Що зміниться, коли комунальні служби не будуть **бити байдики**, відповідаючи на закиди про бездіяльність словосполученням «немає коштів», а будуть день і ніч чистити міські вулиці від снігу?» (випуск № 3 від 13.01.2022); «Шампанське саме по собі – справжнє свято. І все б нічого, якби не печія, яка є частим супутником шампанського. Якщо «зверху» додається ще і сухе вино, то взагалі **«пиши пропало»!**» (випуск № 4 від 20.01.2022)), фразеологічні єдності («Сьогодні краще **прикусити язика**, якщо захочеться потеревенити в колі незнайомих людей» (випуск № 41 від 13.10.2022); «Уявіть: на самому початку перед глядачами – здоровий чоловік, що називається, **«кров з молоком»**» (випуск № 1 від 06.01.2022)) та фразеологічні сполучення («Не потрібно занадто близько **брати до серця** те, що того не варте» (випуск № 3 від 13.01.2022)). Як бачимо, усі вони представлені в аналізованих текстах газети «Рівне Вечірнє».

Фразеологічні одиниці відіграють важливу роль у побудові медійних текстів. Слушними видаються міркування А. М. Григораш щодо двох функцій газетної мови – інформативної та експресивної: «Функцію експресивної можуть виконувати марковані слова й цілі висловлювання, покликані оживити виклад, зацікавити читача, дати матеріалу емоційний заряд. Цю ж функцію можуть виконувати і фразеологічні одиниці. Вони не тільки називають предмети, явища різного порядку, вони ще й характеризують їх. За ознакою суб'єктивної оцінки фразеологізми можна поділити на дві групи: одні дають позитивну оцінку явищу, інші – негативну. Вони загострюють увагу читача на тих чи тих особливостях, виявляють ставлення автора до описуваного, допомагають логізувати думку» [8, с. 56].

Аналіз текстів газети Рівне Вечірнє дозволяє навести приклади використання фразеологічних одиниць на позначення негативної («Сьогодні міський голова Києва почуває себе впевнено. Він і його **любі друзі** думають, що за гроші вони врятуються. Але голосують не гроші, а люди» (випуск № 36 від 01.09.2020); « Бо аби прийти до влади і **набивати кишені**, слід пообіцяти

виборцям все й одразу » (випуск № 41 від 07.10.2021) ; *«І усе ця маячня – не від світу цього»* (випуск № 36 від 06.08.2020) та позитивної (*«Пан Ігор – «міцний горішок»* », *зачепити його важко»* (випуск № 14 від 14.04.2020) ; *«Нарешті Бог подарував їм маленького синочка Тарасика. Хлопчик народився 16 березня. І Віка, і Андрій були на сьомому небі»* (випуск № 19 від 13.05.2021) ; *« Проте й міський голова Рівного виявився «не ликом шитий»»* (випуск № 43 від 21.10.2021) оцінки описаних явищ. І ті, й інші надають експресивності й інтенсивності висловленням з метою здійснення емоційного впливу на адресата.

Матеріал джерельної бази засвідчив, що фразеологізми, вжиті в текстах міської газети, використані як у формі, що їх фіксують фразеологічні словники, так і у трансформованому вигляді.

Наведемо приклади вживання фразеологічних одиниць у формі, що її фіксують фразеологічні словники: *«Бойовий дух армії просто на підйомі»* (випуск №17 від 28.04.2022); *«Тому Рівненська обласна військова адміністрація не захотіла вірити цим людям на слово»* (випуск № 17 від 28.04.2022); *«От краще б мовчала про виграш, то нікого б жаба не душила»* (випуск № 1 від 06.01.2022) та ін.

Так, на фразеологізм *вірити на слово* («вважати істинними слова, заяви, не підкріплені доказами, фактами» [45, с. 73]) натрапили у наступному тексті статті: *«Дивним фактом є те, що поряд зі складами стояли машини із цінниками та різними написами на кшталт «Туалетний папір. Продаж. Акція» й іншими. Тому Рівненська обласна військова адміністрація не захотіла вірити цим людям на слово»* (випуск №17 від 28.04.2022). Використання такого фразеологізму в поданому контексті цілком виправдане: афористичність та влучність фразеологічної одиниці вносить ще й відтінок розмовності, який неодмінно привертає увагу читача та суттєво освіжає мовні стандарти публіцистичних текстів.

Фразеологічну одиницю *бути на підйомі* («охоче братися за що-небудь, бути готовим до всього» [45, с. 39]) виявили у тексті статті про завзятість наших

захисників : *«Який зараз бойовий дух в українській армії? – Бойовий дух армії просто на підйомі!»* (випуск №17 від 28.04.2022). У наведеному прикладі фразеологізм використовується для максимально емоційного опису піднесеності. Емоційно-експресивна функція фразеологічної одиниці характеризує психічний стан мовця, передає його ставлення до висловлюваного через емоції, виражає та створює додатковий стилістичний ефект

Явище трансформації фразеологічних одиниць науковці аналізують по-різному. Зі стилістичного погляду поняття «трансформації фразеологізмів» тлумачать як «як видозміну фразеологічної одиниці з певною стилістичною метою» [33, с. 125]. Увага в таких випадках зосереджується передусім, на естетичній оцінці та результатах поданих модифікацій.

На думку В. Д. Ужченка, причиною модифікації фразеологізмів є бажання автора повернути «звичній формулі з пригаслою від частоти уживання образу експресивну підоснову, ... тоді знайомий вислів починає звучати із «семантико-експресивним прирощенням контекстноактуально» [47, с. 190].

З-поміж фразеологічних одиниць, виявлених у газетних текстах, поширеними є фразеологічні одиниці, видозміни яких стосуються розширення їх компонентного складу: *«Цей Станіслав – хоч куди козак!»* (випуск № 17 від 28.04.2022); *«З ким у парламенті поведешся, того й наберешся»* (випуск № 22 від 12.05.2022). Спостерігаємо також звуження компонентного складу: *«Статистика возз'єднання колишніх партнерів говорить про те, що двічі в одну річку все таки можна»* (випуск № 27 від 13.06.2022); *«Хтось із колег тримає камінь»* (випуск № 7 від 24.02.2020). У текстах досліджуваної газети «Рівне Вечірне» натрапляємо на заміну одних компонентів фразеологічних одиниць іншими: *«Ці слова мотивують не зупинятися, не відкладати на «після війни», а гуртуватися та вчасно, постійно, потужно допомагати ЗСУ»* (випуск № від 11 від 10.03.2022).

Уведення в газетний текст трансформованих фразеологізмів оновлює експресивність одиниці та надає нових відтінків значення, зреалізованих у відповідних контекстах. Майстерне використання змінених одиниць у канві

газетного тексту оживлює й актуалізує узуальне значення мовних формул, демонструє потужний арсенал культурного спадку українського народу.

Звертаємо увагу на використання фразеологічного натяку в досліджуваних текстах газети «Рівне Вечірне». Фразеологічний натяк розуміємо як згадку про певну фразеологічну одиницю чи натяк на відомий фразеологізм. Наведемо приклади : «*Стаючи до реалізації нового проекту, подумайте про те, що зможе допомогти вам у цій справі – ваші колеги можуть підтримати вас, а один у цей період у полі – тобто в роботі – не воїн*» (випуск № 8 від 24.02.2022).

Погоджуємося з думкою дослідниці мови преси Т. Г. Сербіною яка стверджує, що «саме в газеті виявляються безмежні стилістичні можливості творчої обробки усталених зворотів завдяки чому створюються дотепні парадокси, каламбури, оновлюється семантика відомих висловів або фразеологізмів» [37, с. 45].

Матеріал джерельної бази дозволяє виділити кілька тематичних груп фразеологічних одиниць серед яких: літературні цитати-ремінісценції, назви класичних та популярних творів (як оригінальні, так і трансформовані): «*Війна і війна, миру немає*» (випуск №17 від 28.04.2022); «*Недорогою ціною*» (випуск № 1 від 06.01.2022); натяки на відомі вислови: «*І чужому научайтесь, і свого не цурайтесь*» (випуск № 7 від 24.02.2020); біблійні цитати, що зазнали трансформації: «*Час розкидати каміння і час збирати*» (випуск № 3 від 21.01.2021); «*Спочатку було слово, і Слово було у ...секретаря*» (випуск № 12 від 26.03.2020); цитати із популярних пісень: «*Чорнобриців насіяли вчителі*» (випуск № 18 від 23.04.2020); «*І на тім рушникові...стояли молоді*» (випуск № 34 від 20.08.2020); трансформовані назви художніх, теле-, відеофільмів, фрази з них, назви телепрограм, рекламні тексти: «*Жити, як кажуть, добре, а добре жити – як?*» (випуск № 4 від 28.01.2021); крилаті фрази: «*Сьогодні чоловіки живуть за принципом: прийшов, побачив, покинув...*» (випуск № 3 від 21.01.2021); фольклорні цитати: «*Це ніби у казці: хто на світі наймиліший? Ви, Ваша вчительська величносте*» (випуск № 1

від 07.01.2021); прислів'я, приказки: *«Праця чоловіка годує, а лінь чомусь процвітає»* (випуск № 13 від 02.04.2021); *«Слово до слова – зложиться брехня»* (випуск № 19 від 29.04.2020).

Наведені приклади переконують, що уведення додаткових компонентів до складу фразеологізму та його трансформація в газетних текстах є важливим засобом мовної експресії. Вжитий у тексті модифікований фразеологізм не тільки виконує функцію привернення уваги до змісту інформації, але й семантично і структурно підпорядковує весь текст статті чи повідомлення.

Своєрідність стилістичного функціоналу фразеологічних одиниць у тексті газети «Рівне Вечірне» якнайповніше та граматично правильно розкриває їх семантичне наповнення. Уведення в газетний текст трансформованих фразеологізмів оновлює експресивність одиниці та надає нових відтінків значення, зреалізованих у відповідних контекстах. Майстерне використання змінених одиниць у канві газетного тексту оживлює й актуалізує узуальне значення мовних формул, демонструє потужний арсенал культурного спадку українського народу.

Висновки до другого розділу

Здійснений аналіз лексичних та фразеологічних одиниць у мові міської газети «Рівне Вечірне» дозволяє стверджувати, що сучасний український лексикон адекватно віддзеркалює події, що відбуваються в суспільно-політичному та соціально-економічному житті держави. Джерелом поширення лексичних інновацій стає найбільш читабельне видання у регіоні, яке повною мірою відображає події в суспільстві останнього часу. Словниковий склад української мови поповнюється новітніми лексемами, котрі виникають на тлі революційних та воєнних подій 2020-2022 років.

Суспільно-політична лексика, що є стрижневою у текстах публіцистичного стилю, повною мірою відображає політичне, соціально-економічне життя конкретного суспільства, краю. Її основне призначення – передача важливої суспільству інформації, оскільки суспільно-політична лексика передусім є засобом передачі інформації

політичного змісту. Пласт цієї лексики в текстах міської газети «Рівне Вечірне» виконує й інтерпретаційно-оцінну функцію, оскільки мовні знаки завжди несуть у собі певну оцінку, яка, накладаючись на інформацію, що передається за їх допомогою, надає їй певної інтерпретації.

У розглянутих текстах газети «Рівне Вечірне» мілітарна лексика активно і продуктивно застосовується як інформативний засіб, створюючи при цьому емоційний вплив на читача. Слова цієї групи виконують основну номінативну функцію та виконують емоційно-експресивну функцію

Важливу роль у побудові медійних текстів відіграють і фразеологічні одиниці, які спрямовані на актуалізацію емоційного переживання, емоційного ставлення й емоційного впливу на читача. Трансформація та модифікація фразеологічних одиниць стає влучним засобом вираження експресивності в газетних текстах. Загалом у фразеологізмах відображено мрії народу, його прагнення, здобутки, тому їх цілком справедливо можна назвати дзеркалом життя народу.

РОЗДІЛ 3

МОВНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕКСТІВ ГАЗЕТИ «РІВНЕ ВЕЧІРНЄ»: ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

3.1 Провідні підходи до вивчення мовних одиниць у контексті сучасної лінгвістики та антропозорієнтованої лінгводидактики

У сучасному суспільстві бурхливий розвиток педагогічної науки спрямований на оновлення змісту й методів національної освіти в Україні. Сучасна лінгводидактика вищої школи ще займається чітким визначенням змісту навчання, принципів, методів й засобів, яким було б під силу сформувати особистість учителя-філолога, на якого чекає сучасна школа. Тому сьогодні є актуальною проблема вироблення нових теоретичних і практичних засад навчання і виховання вчителя-філолога, який буде цілком підготовлений до вимог шкільної програми.

Одне з основних завдань вищої школи ґрунтується на підготовці випускників-філологів до активного мовленнєвого спілкування, яке полягає в готовності до розуміння мовленнєвої діяльності інших, можливості виявляти власну мовленнєву творчість, яка відповідала б компетенції мовної особистості майбутнього фахівця.

Проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів-словесників відповідно до освітніх вимог є актуальною в українській лінгводидактиці вищої школи. Учені інтенсифікують пошук дієвих способів і засобів урізноманітнення та удосконалення аспектів цієї підготовки за допомогою вивчення досвіду викладачів, впровадження та розробки різних методик, технологій, які спрямовані на розвиток різних складників дискурсної особистості філолога.

Фахівець української філології повинен бути причетним до аналізу мовної ситуації в Україні, що суттєво впливає на рівень мовної культури. Мінливі соціальні умови мають великий вплив на формування мовної картини сучасного студента-філолога, адже процеси національного відродження значно

збільшують роль української мови у формуванні мовної особистості, особливо сьогодні.

У працях відомих лінгвістів А. М. Алексюк [1], М. Г. Стельмахович [16], Б. І. Степанишин [40], та І. П. Підласий [31] представлені моделі учителя-словесника. Незважаючи на те, що в теорії та методиці навчання української мови ця проблема ще чекає свого остаточного розв'язання, її окремі аспекти представлені у статтях таких науковців, як О. М. Біляєв [23] Л. І. Мацько [20], Л. В. Скуратівський [39] та ін.

Комунікативну компетенцію вчителя-словесника визначають такі складники, як-от: мовна компетенція (знання та володіння мовою, мовними вміннями та навичками), мовленнєва компетенція (знання та володіння мовленнєвими вміннями та навичками), предметна компетенція (активне відтворення картини світу в свідомості людини на основі володіння загальною лексикою) та прагматична компетенція (активне здійснення мовленнєвої діяльності з урахуванням комунікативної мети, свідомого вибору потрібних форм та типів мовлення, особливостей функціонально-стильових різновидів мовлення).

У центрі сучасного мовознавства – людина як творець мовленнєвої діяльності. Ця діяльність спрямована на застосування мови не лише для спілкування, а й для впливу на інших людей з метою досягнення поставленої мети.

Спілкування тісно пов'язане із життям суспільства. Для багатьох професій сьогодні володіння мовленням та спілкуванням – це обов'язкова професійна вимога. Важливим у процесі викладання мови є розуміння природи мови, адже у методиці перевага надається комунікативному принципу навчання (опанування мовою у процесі мовленнєвої діяльності). Оскільки основними якостями, якими повинна володіти людина у XXI столітті є мобільність, комунікативна успішність та конкурентоспроможність, її вже не задовольняє роль звичайного інформатора у процесі комунікації. Саме тому пріоритетним під час мовленнєвої взаємодії стає досвід мовленнєвої поведінки, навички

взаємодії та впливу на співрозмовника для досягнення певної комунікативної мети. Основним шляхом розв'язання цієї проблеми є впровадження в систему навчання української мови провідних підходів до аналізу мовних явищ, які відповідають меті і завданням освіти. З-поміж таких підходів провідні лінгводидакти виокремлюють такі, як функційний, комунікативний та прагматичний.

В лінгвістичних дослідженнях протягом останніх десятиліть переважає інтерпретаційна методологія. З цим пов'язане посилення наукового інтересу до функційної стилістики, особливо до мовної складності функційного стилю як системи, що формує стилістичну специфіку тексту з різних мовних одиниць. Отже, мовна одиниця не просто відображає ментальні речі, вона виконує певні функції у певному тексті.

Найважливішим у дослідженнях мовних явищ, безсумнівно, є функційний підхід, який передбачає аналіз одиниць різних мовних рівнів, насамперед їх комунікативно-системний (з урахуванням мети і завдань спілкування), а не структурно-системний аналіз. Цей підхід пов'язаний з уявленням про єдність лінгвального і екстралінгвального аспектів мовлення; зумовлює особливу важливість принципу комплексності, який дає змогу розглядати кожну мовну одиницю в контексті подібних і у зв'язку з екстралінгвістичними факторами, тобто у функціональній стилістиці мовні явища розглядаються з точки зору їх значення.

Функційний підхід виходить з функційної природи мови, що надає особливого значення антропоцентричному підходу до вивчення мовних явищ; при цьому необхідний і міждисциплінарний метод, що передбачає врахування знань суміжних дисциплін (гносеології, психології, психолінгвістики, наукознавства і т. ін.), врахування базових екстралінгвальних чинників (форми свідомості, тип мислення, різновид суспільної діяльності, мета і завдання спілкування). Основне завдання цього підходу ґрунтується на аналізі функційної природи мовних одиниць і мови в цілому, стилістичних особливостей мовних засобів, акцентує увагу на призначенні мовної одиниці.

так, наприклад, функційно-стильові основи вивчення частин мови насамперед пов'язані з вивченням мовленнєвих одиниць – від лексичного значення до граматичної форми та стилістичних функцій. Це формує концентричну модель мовної системи, засновану на традиційній багаторівневій ієрархічній структурі мови, але в межах від змісту до способів вираження і далі до їх функції в мові. Функція – це роль, призначення одиниці мови, яка сприяє релевантності мови та її сприйняттю. В. І. Бадер зауважує, що функційно-стильовий підхід «дає змогу усвідомити взаємозв'язок фонових знань із функційними аспектами мови та мовлення, з'ясувати закономірності використання стилістичних ресурсів мови в різноманітних комунікативних актах, відпрацювати вміння доцільно використовувати мовні одиниці залежно від змісту висловлювання, мети, ситуації та сфери спілкування, враховувати їхню національно-культурну семантику, особливості її вияву в соціально-мовленнєвих ситуаціях» [2, с. 297]. Описаний підхід розрахований на визначення особливостей функціонування і використання частин мови у текстах різних стилів, типів і жанрів мовлення, їх доцільність і значущість у мовленні, а також виявлення відмінностей у їх функціонуванні в різних ситуаціях спілкування.

З точки зору концептуальних засад функційного підходу до вивчення мовних одиниць правомірно розглядати такі його методи: функційний (зорієнтований на функційний аспект мови, що передбачає вивчення мовних засобів щодо їх ролі у формуванні й вираженні думок, концепції, жанру та в процесі текстотворення, врахування і власне комунікативного підходу, тобто мети, завдань, ситуації, умов спілкування, індивідуальних і соціальних та часто спілкуються) та комплексний метод дослідження мовних явищ (передбачає використання даних різних наук, насамперед тих, що безпосередньо пов'язані з лінгвістикою, – філософії, психології, логіки, соціології, теорії комунікації, прагматики; тільки вони дають можливість уточнювати та інтерпретувати експериментальні дані).

У додатку 1 запропоновано один із можливих варіантів застосування функційно-стильового підходу до вивчення мовних одиниць на матеріалі газетних текстів, що стали предметом нашого лінгвістичного опису.

Так, завдання до поданих вправ передбачає визначення мовних особливостей жанрів газетних текстів, а підібраний дидактичний матеріал до цієї вправи дозволяє виокремити та порівняти мовні особливості певних текстів публіцистичного стилю (порівнюється обсяг, тематика, структура).

Вправи на основі запропонованих текстів можуть бути сформульовані таким чином:

Вправа 1. Прочитайте текст. Визначте його стиль. Прокоментуйте контекстуальне значення та функційно-стильове призначення виділених лексем. Як впливають лексико-стилістичні засоби на вираження ідейно-образного змісту тексту?

*«Скільки зробиш, **враже**, кроків по Україні –*

Стільки твого ляже

*Роду в **домовині**.*

Стане на півсвіту

Чорного пристріту,

*Буде тобі, **враже**,*

*Так, як **Відьма** скаже.*

*Віршоване **закляття** написала Людмила Горова. У ньому **відьма** звертається до тих, хто прийшов з війною в Україну» (випуск № 45 від 11.10.2022)*

Вправа 2. Прочитайте тексти. Визначте мовні особливості тих жанрів, у яких вони написані.

Текст 1.

«3 2 по 6 лютого у Рівненській обласній бібліотеці має відбутися ряд культурно-мистецьких заходів. Про це повідомили на Facebook-сторінці закладу.

Відтак, 2 лютого об 11.00 – Вебконференція із циклу «Твоє право» на тему «Соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям».

3 лютого о 16.00 – День пам'яті членів музичної спілки Рівненщини «Обірвана струна».

5 лютого о 13.00 – Презентація художньої виставки акварелістів Рівненщини «Дотик акварелі».

6 лютого о 14.00 – Засідання англійського клубу.

6 лютого о 14.00 – Концертна програма «А музика в душі не затихає...», за участю членів Національної музичної спілки РОВ В'ячеслава Кардаша, Миколи Бочуляка, заслуженого працівника культури України Олександра Стельмащука» (випуск № 5 від 02.02.2022).

Текст 2.

«У кінотеатрах покажуть «Віддану» режисерки-рівнянки Христини Сиволап

З 16 січня в українських кінотеатрах можна буде подивитись стрічку «Віддана», створену за мотивами книги-бестселера Софії Андрухович «Фелікс Австрія». Зняла фільм рівнянка Христина Сиволап, донька засновника ТРК Рівне 1 та видавничого дому ОГО Віктора Данилова, для якої ця робота стала повнометражним дебютом.

*«Віддана» – це мій перший повний метр, але для мене більшим викликом стало те, що фільм історичний, а це непростий жанр. До речі, після прочитання книги я зрозуміла, що це найкраща сучасна українська література, яку я взагалі читала, зараз до цього списку додався роман «Інтернат» Жадана, - розповідає Христина Сиволап у своєму інтерв'ю *Officiel-online.com*» (випуск № 2 від 10.01.2020).*

Текст 3.

«Млинівський «Каліостро». Історія волинського графа, який «зважував» світло, доводив існування привидів, хотів оживляти померлих

Його життя схоже на яскраву пригоду, під час якої він примудрився побувати політиком і меценатом, військовиком і літератором, зробити низку відкриттів і зазирнути за завісу містичного. Хто ж він – граф Олександр Ходкевич, що проміняв блискучу Варшаву на провінційний Млинів?

Млинівський граф народився у Чорнобилі У 1703 році містечко Чорнобиль стало фамільною резиденцією Ходкевичів. Як посаг його принесла магнатам донька попереднього власника містечка князя Казимира Сапіги Сесілія, одружившись з Яном Каролем Ходкевичем.

У скромній чорнобильській садибі (Ходкевичі не мешкали в замковому палаці) в родині генерального старости Жмудського Яна Миколая Ходкевича та Марії Людвіки з Жевуських 4 червня 1776 року народився Олександр Францішек. Утім, точну дату народження майбутнього млинівського графа ще потрібно досліджувати. Коли Олександр Францішеку виповнилося 5 років, не стало батька – графа Яна Миколая, і опіку над сином повністю перебрала мати Марія Людвіка.

Графиня була дама амбіційна, гонорова і свідома свого високого походження, тому дбала про належне виховання дітей. Олександр Францішек початкову освіту здобував у

домашніх вчителів. А в 1790 році 14-річного шляхтича віддали до престижного варшавського лицарського пансіону для магнатської молоді відомого тогочасного професора і педагога Марціна Нікути.

На цьому чорнобильський етап життя графа завершився. У 1896 році родина Ходкевичів продала Чорнобиль російській державі, але замок і садиба залишилися в їхньому володінні аж до 1910 року» (випуск № 28 від 17.07.2021).

Вправа 3. Прочитайте текст і дайте відповіді на такі запитання:

Які стильові ознаки відповідають цьому тексту (інформативність, логічність, фактографічність, образність)?

Яку функцію (інформативну чи агітаційну) виконує стиль цього тексту?

До якого жанру можна віднести текст (відозва, прокламація, інтерв'ю, передова стаття в газеті, радіо-, телепубліцистика чи ін.)?

Яка основна думка тексту?

До якого типу та стилю належить текст?

Доведіть, що цей уривок публіцистичного стилю.

«Боротьба за державність України (1917-1921) відбулася в умовах запеклої громадянської війни та іноземної інтервенції. В цій боротьбі можна виділити кілька етапів. На першому етапі Українську революцію очолювала Центральна Рада. В листопаді 1917 року було проголошено Українську Народну Республіку (УНР). Другий етап – це правління з квітня 1918 року Гетьмана Павла Скоропадського в умовах австрійської та німецької окупації. В жовтні 1918 р. на західноукраїнських землях було утворено Західноукраїнську Народну Республіку (ЗУНР). Важливою віхою національно-визвольних дій є виникнення Директорії, відновлення УНР та об'єднання її із ЗУНР в Єдину Соборну Україну (22 січня 1919р.). Наприкінці 1920р. процес національного відродження був перерваний перемогою військ Червоної Армії, встановленням більшовицької влади на більшій території України та окупацією західноукраїнських земель Польщею, Румунією та Чехословаччиною. Історично склалося, що Україна йде складним шляхом до відновлення своєї державності. Це доленосні роки боротьби нашої Батьківщини за таку довгоочікувану незалежність» (випуск № 26 від 11.07.2020)

Отже, функційно-стильовий підхід дає змогу схарактеризувати закономірності функціонування мовних одиниць у взаємодії з елементами різних

мовних рівнів, реалізацію цього завдання можна побачити на прикладі поданих вправ.

Оскільки у контексті сучасних потреб та вимог для вчителя-філолога особливо важливим є виховання національно-свідомої та багатогранної духовно особистості, комунікативний підхід до вивчення мовних одиниць успішно сприятиме реалізації поставлених завдань. Комунікативний підхід до вивчення мовних одиниць забезпечує мовленнєву діяльність носіїв мови та впливає безпосередньо на їхній духовний розвиток. Цей підхід до вивчення мовних одиниць актуалізує соціальні, інтенційні та інші комунікативні смисли, що їх транслюють учасники комунікації.

Теоретичними засадами комунікативного підходу є синтез методичних домінант деяких суміжних дисциплін, а саме : комунікативної лінгвістики, яка досліджує загальні закони спілкування, взаємодію мовних та позамовних засобів комунікації, структуру мови у процесі комунікації, та лінгвістики тексту, об'єктом вивченням якої є текст як форма функціонування мовної системи.

Комунікативний підхід до вивчення мови ґрунтується на засвоєнні лексичної і граматичної системи мови з огляду на їх комунікативну значущість. В основі цього підходу – домінанта неподільного вивчення мови і мовлення. Цей принцип забезпечує, передусім, мовленнєвий розвиток, і як результат сприяє формуванню відповідних навичок спілкування.

Комунікативна методика, яка в умовах комунікативного підходу до аналізу мовних явищ є основною реалізації стандартів мовної освіти в Україні. Її основне завдання – «формування комунікативно компетентної особистості, здатної вільно висловлюватися з будь-яких питань, виявляючи високий рівень мовної культури» [30, с. 6].

Отже, завдяки використанню комунікативного підходу до вивчення мовних одиниць засвоєний мовний матеріал уможливує розвиток розумових здібностей, забезпечує формування належних мовленнєвих навичок й умінь успішного спілкування у різних життєвих і професійних ситуаціях.

Зауважимо, що комунікативна взаємодія – це предмет вивчення окремої галузі комунікативної лінгвістики – лінгвопрагматики, яка «досліджує використання й функціонування мовних знаків у процесі комунікації у взаємозв'язку з інтерактивністю його суб'єктів (мовця й адресата), їхніми особливостями й самою ситуацією спілкування» [35, с. 610].

Прагматичний аспект аналізу мовних категорій розвивається у загальному контексті прагматичного підходу до явищ мовної системи. З ключових позицій лінгвопрагматики, комунікативної методики, про які згадували попередньо, та когнітивної методики, яка, як відомо, передбачає «опанування мовних одиниць як основи пізнання й формування концептуальної та мовної картини світу і певного результату створення образу світу в уяві кожного» [30, с. 5], доцільно виокремлюємо прагматичний компонент навчання мови, адже «вагомим для мовця є не просто відчувати себе учасником акту спілкування, а досягати певної прагматичної мети, обирати ефективні комунікативні стратегії і тактики відповідно до умов спілкування. Цілком очевидно, що знання мовної теорії не гарантує студентам-філологам успіхів у процесі комунікативної діяльності» [11, с. 46]

Отже, прагматичний підхід до вивчення мовних явищ ґрунтується не на тому, з чого формально складається висловлення, а на умовах комунікативної ситуації, намірах здійснення мовленнєвого спілкування та досягненні мети чи впливу на адресата. В основі цього підходу – врахування властивостей мовних одиниць, необхідних для кращого навчання, відчуття та розуміння мови як комунікативної діяльності у діловій, повсякденній та інших сферах.

Комунікативно-прагматичний підхід до аналізу мовних явищ формується за допомогою мовних засобів (фонологічних, морфологічних, лексико-семантичних, синтаксичних), засобів мовлення (просодичні засоби, тон, різні типи пауз), паралінгвістичних засобів, контекстних та ситуативних чинників (час, місце, статусні ролі комунікантів, інтелектуальний рівень тощо).

Реалізація комунікативно-прагматичного підходу до вивчення мови продемонстрована на прикладі системи вправ у додатку 2, в основі яких репліка монологічного характеру в певній ситуації.

Вправа 1. Прочитайте відповідь керівника громадської організації «Рівненський громадський контроль» Дмитра Якимця на запитання журналіста про те, які брудні передвиборчі технології застосовуються проти його команди і чому. Які засоби мовної виразності сприяли аргументації думки керівника? Яку функцію виконали в процесі комунікації фразеологічні одиниці з метою переконання читача?

«Передвиборчий процес в Рівному фактично вже розпочався, – зазначив Дмитро Якимець. – Розносяться тони «бруду». Це листівки, друковані матеріали, в яких начебто і не вказано моє прізвище, але зрозуміло, проти кого вони. Наприклад, є листівки, в яких рівнян застерігають, щоб вони не давали відповіді на опитування, бо їхні двері за неправильні відповіді нібито можуть обілляти фарбою. Та це ж маразм! Члени «Громадського контролю» справді проводять опитування, але задають стандартні запитання, які допомагають зрозуміти, що людям болить. Крім того, мені приписують міфічну буриштинову мафію, висмоктують з пальця різні нісенітниці. Думаю, скоро я «очолю» наркомафію в Західній Україні. А у вересні вигадають, що на сніданок їстиму немовлят!» (випуск № 12 від 18.02.2020)

Отже, здійснення комунікативного підходу до вивчення мовних явищ, а також формування прагматичних умінь та навичок реалізується завдяки комунікативно-ситуативних прагматичних завдань до вправ, показаних у додатку 2. Як слушно зауважила Р. С. Дружененко, вправи такого характеру «передбачають роботу з розпізнання та аналізу суб'єктами навчання окремих мовних засобів з прагматичною орієнтацією, з'ясування прагматичних смислів висловлення. З-поміж вправ називаємо ті, що забезпечують активне опрацювання (аналіз) дискурсних фрагментів задля виявлення в них прагматичного потенціалу. Особливо продуктивною є робота над зразками усного мовлення, оскільки воно є живим і дає змогу відчутти всі тонкощі побудови мовленнєвого акту» [11, с. 18].

Зауважимо, що з-поміж функційно-стильового та комунікативно-прагматичного підходів до вивчення мови виокремлюють також

компетентнісний підхід. Компетентність – це «сукупність взаємопов'язаних якостей людини (знань, умінь, навичок, способів діяльності, ціннісно-світоглядних орієнтацій), необхідних для якісної продуктивної діяльності. Це інтегрований результат освіти, який включає: знання, але на відміну від знань, передбачає переведення різноманітної, динамічної інформації у форму власної діяльності (реальної чи мисленнєвої), а не інформації про неї; уміння використовувати це знання у конкретній ситуації, але на відміну від уміння удосконалюється не шляхом автоматизації та перетворення на навичку, а шляхом інтеграції з іншими компетентностями; навички (діяльність), тобто розуміння яким способом можна здобути це знання, але на відміну від навички є усвідомленою; цінності, критичне мислення, тобто адекватне оцінювання себе, важливості конкретного знання для власної діяльності» [18, с.15].

Компетентнісний підхід зумовлює переміщення акцентів з етапу накопичення нормативно визначених знань, умінь та навичок до етапу застосування цих знань в певних мовленнєвих ситуаціях. Лінгвоцентрична концепція замінилась антропоцентричною (в центрі уваги – людина з властивими їй потребами), що зумовлює творення комунікативно-прагматичних здібностей студентів як основи їх професійної комунікативної компетентності. Вказаний напрям певним чином орієнтується і на фахову підготовку вчителів-філологів. Цей факт зумовлює пошук шляхів підвищення ефективності та дієвості освітнього процесу з розробленням функційно-стильового та комунікативно-прагматичного підходів до вивчення мови та розширенням можливостей традиційних форм та методів роботи.

Розглянувши основні підходи до вивчення мовних явищ, підсумуємо: в основі функційного опису мови покладено ті властивості мовних одиниць, які закладені в них та виражаються з позиції особливостей використання їх в тексті. Вдалу реалізацію функційно-стильового підходу до вивчення мовних одиниць показано у системі вправ додатку 1. Комунікативний аспект вивчення мови, який уможливує розвиток розумових здібностей студентів, забезпечує формування належних мовленнєвих навичок й умінь успішного спілкування у

різних життєвих і професійних ситуаціях, має неподільний зв'язок з розвідками прагматичного підходу до вивчення мови, який ґрунтується на умовах комунікативної ситуації, намірах здійснення мовленнєвого спілкування та досягненні мети чи впливу на адресата. Комунікативно-прагматичний підхід до вивчення мовних явищ формується за допомогою мовних засобів, засобів мовлення, паралінгвістичних засобів і контекстних, ситуативних чинників. Система вправ, розроблена у додатку 2 вдало показує реалізацію комунікативно-прагматичного підходу до вивчення мовних явищ. Компетентнісний підхід, який було охарактеризовано, реалізує не лише передачу знань та вмінь від викладача до студента а й формування у майбутніх фахівців професійної компетентності.

Підсумуємо, що газетні тексти – вдалий дидактичний матеріал для системи вправ з дисциплін лінгвістичного циклу, завдання для яких доречно формулювати на засадах функційно-стильового та комунікативно-прагматичного підходів до вивчення мовних одиниць.

3.2. Методика виконання лінгвістичного аналізу текстів публіцистичного стилю на лексичному та фразеологічному рівнях

З метою формування соціолінгвістичної компетенції студента-філолога доречним є вивчення специфіки мовної організації газетних жанрів. Статті, нариси, інтерв'ю, памфлети та інші газетні жанри висвітлюють важливі суспільні, політичні, морально-етичні, історичні, естетичні проблеми та відіграють значну роль у формуванні мовної особистості майбутнього вчителя-словесника. Сучасна періодика впливає на розвиток зв'язного мовлення студентів-філологів, розвиває комунікативні здібності, а правильно дібрані методи та прийоми здійснення лінгвістичного аналізу тексту (і публіцистичного зокрема) сприятимуть ефективній професійній підготовці майбутнього вчителя.

Під час опрацювання текстів публіцистичного стилю на заняттях курсів «Лексикологія», «Фразеологія», «Лінгвістична прагматика», «Стилістика сучасної української літературної мови», «Лінгвістичний аналіз тексту»,

«Українська мова (за професійним спрямуванням)» ефективним чинником формування національно-мовної особистості студента-філолога буде використання новітніх методів і прийомів (когнітивних і креативних) роботи з текстами патріотичної, історичної, суспільно-політичної тематики.

Система вправ, рекомендована у додатку 3, презентує фрагменти текстів з газети «Рівне Вечірнє», які дозволяють успішно здійснювати їх лінгвістичний аналіз на лексичному рівні. Так, завдання до вправи 1 передбачає визначення мовних особливостей жанрів написаних текстів, а підібраний дидактичний матеріал до цієї вправи дозволяє виокремити та порівняти мовні особливості певних текстів публіцистичного стилю (порівнюється обсяг, тематика, структура манера написання статті) :

Вправа 1. Прочитайте текст. Визначте його стиль. Прокоментуйте контекстуальне значення та функційно-стильове призначення виділених лексем. Як впливають лексико-стилістичні засоби на вираження ідейно-образного змісту твору?

*«Скільки зробиш, **враже**, кроків по Україні –*

Стільки твого ляже

*Роду в **домовині**.*

Стане на півсвіту

Чорного пристріту,

*Буде тобі, **враже**,*

*Так, як **Відьма** скаже» (випуск № 45 від 11.10.2022)*

Виконання завдання до вправи 2 полягає у розкритті головної думки тексту за допомогою ключових слів-символів, а основою для його виконання є метод смислового бачення (когнітивний метод). Окрім того, студенти повинні виокремити жанри тексту (відозва, прокламація, інтерв'ю, передова стаття в газеті, радіо-, телепубліцистика чи ін.), певні стильові ознаки текстів та функцій виділених лексичних одиниць в них. Зауважимо, що через вдало підібраний дидактичний матеріал реалізується також виховна мета, яка спрямована на пізнання історії України, культури українського народу, естетичних та моральних цінностей.

Вправа 2. Прочитайте текст. Визначте його тему та ідею. Визначте ключові слова-символи, які передають реалії днів, протиріч і суперечностей навколишньої дійсності.

«Україна.. Вимовляю це слово, і в душі відразу стільки ласки, ніжності й турботи... Калинова красуня, вільна, незалежна... Та чи замислюємось ми, скільки мук та страждань довелося їй витерпіти? Скільки кривавих битв витримала на собі наша земля, скільки гарячої крові у себе ввібрала!.. Якщо крокувати історією, немов сходишками, стає сумно за свою неньку-Україну, й одразу приходить розуміння – не хочемо, щоб це повторилося. Так, ми досягли найголовнішого – незалежності. Але якою ціною, чого це коштувало нашим предкам? Зупинятися на досягнутому – недопустимо! Невже це край наших бажань? Авжеж, ні! Нам ще є чого прагнути! Все, що необхідне для досягнення такої вершини – лише позбутися байдужості» (випуск № 3 від 13.01.20).

Окрім того, виконання завдань запропонованих вправ передбачає закріплення вивченого матеріалу (групи слів за походженням, написання слів іншомовного походження):

Вправа 4. Прочитайте речення, поясніть значення виділених слів.

*«Сьогодні обласні чиновники вишанували пам'ять **воїнів**, які віддали своє життя за визволення рідної землі під час Другої світової війни. Вони поклали квіти до могил **загиблих** на території військового меморіалу кладовища «Дубенське». Там поховано близько тисячі **бійців**, котрі загинули у боях з нацистами. До вишанування загиблих долучилися керівництво обласної та міської рад. Пам'ять усіх загиблих від нацизму вишанували хвилиною мовчання» (випуск № 45 від 28.10.2021).*

Вправа 5. Прочитайте речення. Поясніть значення слів іншомовного походження, доберіть українські відповідники до іноземних запозичень.

*«**Аудитори** виявили у Рівненській обласній дитячій лікарні недоліки і втрати на мільйони гривень» (випуск № 50 від 10.11.2022); «**Ми не за слова тут, а за народ України**», – **брифінг** захисників з Азовсталі» (випуск № 23 від 08.05.2022); «**Гламурний кемпінг** відкрили на Млинівщині» (випуск № 28 від 22.06.2022) ; «**А для тих, хто мешкає неподалік Басівкутського водосховища, є ще одна проста альтернатива** воді з крана – джерело на **Оствиці**» (випуск № 50 від 10.11.2022); «**Загинули дві співробітниці медичного центру Нейромед – адміністратор Гулу Катерина і менеджер Харченко Тетяна**» (випуск № 32 від 15.07.2022)*

Завдання до наступних вправ демонструє аналіз фразеологічних одиниць на базі газетного тексту:

Вправа 6. Доберіть антоніми до поданих фразеологізмів, скориставшись словником фразеологічних антонімів української мови. Введіть кілька фразеологічних одиниць у свій мінімальний контекст та з'ясуйте їх роль в ньому.

«Що зміниться, коли комунальні служби не будуть **бити байдики**, відповідаючи на закиди про бездіяльність словосполученням «немає коштів», а будуть день і ніч чистити міські вулиці від снігу?» (випуск № 3 від 13.01.2022); «Шампанське саме по собі – справжнє свято. І все б нічого, якби не печія, яка є частим супутником шампанського. Якщо «зверху» додається ще і сухе вино, то взагалі **«пиши пропало»!**» (випуск № 4 від 20.01.2022)); «Сьогодні краще **прикусити язика**, якщо захочеться потеревенити в колі незнайомих людей» (випуск № 41 від 13.10.2022); «Уявіть: на самому початку перед глядачами – здоровий чоловік, що називається, **«кров з молоком»**» (випуск № 1 від 06.01.2022); «Не потрібно занадто близько **брати до серця** те, що того не варте» (випуск № 3 від 13.01.2022).

Вправа 7. Розкрийте значення і відтінки почуттів (урочистість, ввічливість, іронія, насмішка тощо) використаних виразів:

«Сьогодні ви будете **між двох вогнів**. З одного боку, захочеться зайнятися особистим життям. З іншого – вирішити побутові питання. З будь-якими недугами фізичного характеру боріться негайно» (випуск № 2 від 10.01.2020); «**На злодієві шапка горить**. Ті, хто сьогодні намагається рахувати мої гроші, тим часом наймають людей, які готові продати і честь, і свою родину, і місто» (випуск № 49 від 30.11.2020); «Після того як «генетичний лічильник» відрахує свій останній удар, неодмінно настане відмирання клітини або її мутація (що це небажаніше). Тому керувати генами, які вміють рахувати час (а їх існування – незаперечний науковий факт) – це **гра з вогнем**» (випуск № 3 від 13.01.2020); «Якщо будете постійно ухилятися від відповідей і відповідальності в роботі, то **одержите прочухана** від начальства» (випуск № 2 від 08.01.2021)

Дидактичний матеріал, покладений в основу запропонованої системи вправ уможлиблює поглиблення знань про фразеологічне багатство мови досліджуваної газети «Рівне Вечірне» та визначення функціональних особливостей та стилістично-виразового потенціалу фразеологічних одиниць.

Звернімо увагу на те, що освітньо-професійні програми підготовки фахівця у будь-якій галузі передбачають навчальну дисципліну «Українська мова за професійним спрямуванням», адже комунікативна компетентність є

однією з ключових здатностей особистості, яка полягає в застосуванні у конкретному спілкуванні знання мови та способів взаємодії з навколишніми й віддаленими людьми та подіями. Зауважимо, що дидактичний матеріал для вправ і завдань, що можуть бути використанні на практичних заняттях із дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» потребує чіткого врахування конкретного фаху студента, адже метою цієї дисципліни є формування мовно-комунікативної компетентності у сфері професійної діяльності студентів, а також набуття комунікативного досвіду.

Система вправ, рекомендована у додатку 4, розрахована на професійний інтерес здобувачів вищої освіти різних спеціальностей (053 «Психологія», 035 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)» та 014 «Середня освіта (Фізична культура)). Оскільки дисципліна орієнтована на майбутнє фахове спрямування студента, ми пропонуємо практичну реалізацію вироблення навичок оптимальної мовної поведінки у певній професійній сфері.

Так, завдання до вправи 1 передбачає опрацювання текстів професійної тематики, повторення основних ознак функційних стилів. Окрім того, у тексті, як формі реалізації професійної комунікативної компетенції, студенти повинні визначити його композицію та мовностилістичну особливість:

Вправа 1. *Прочитайте текст. Визначте його тему й основну думку, тип і стиль. Дайте заголовки. З'ясуйте, які з мовних особливостей тексту певного стилю реалізовано в наведених текстах. Зробіть висновок про мовностилістичні особливості професійних текстів вашого фаху.*

Текст 1 (для студентів спеціальності 053 «Психологія»)

«Психолог – це людина, яка допоможе розібратися у собі, а також виявити певні проблеми. Проте варто розуміти, що у цього фахівця немає медичного досвіду та освіти, тому він не може призначати певні ліки та немає відповідних навичок психотерапії. Він не може лікувати серйозні проблеми, тому доведеться спілкуватися саме з психотерапевтом. Цей фахівець має медичну освіту та певний досвід.

Психотерапевт – це повноцінний лікар, який як і звичайний хірург, проходить величезну кількість практики, та працює в інтернатурі, лікарні. Щоб отримати професію психотерапевта, доведеться витратити величезну кількість часу, багато років.

Психотерапія допоможе позбавитися від перфекціонізму, а також покращити власну самооцінку. Спеціаліст дозволить розібратися у собі та позбавитися від тривожних розладів та депресії. Спеціаліст не лише допомагає визначити психічні проблеми, але й комбінує звичайну розмовну терапію з лікарськими препаратами» (випуск № 40 від 20.10.2022)

Текст 2 (для студентів спеціальності 035 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)»)

«Технічний переклад вважається одним із найскладніших, через необхідність точного формулювання та правильного перекладу слів з кількома значеннями. Іншою мовою одне слово може використовуватися для опису різних предметів. Вибір варіанта потрібного перекладу залежить від сфери застосування, а також особливостей документа, що перекладається. Слід зазначити, що для технічних текстів не властива емоційність, різні словесні обороти, порівняння. Тільки в художньому стилі є сенс вводити складні мовні конструкції. У технічному перекладі речення короткі, та описують точний стан справ.

Робота перекладача дуже складна, особливо якщо йдеться про наукові доповіді. Дуже часто в таких матеріалах міститься багато нового, перекладачеві буквально доводиться вигадувати, як написати конкретне нове слово. Необхідно правильно описати ситуацію, із зазначенням найдрібніших деталей. Не кожен перекладач зможе впоратися з технічним текстом через брак знань саме у сфері науки і техніки. Навіть людина, яка є носієм іноземної мови, не завжди зможе перекласти технічні документи, розібратися з деталями та тонкощами» (випуск № 3 від 13.01.2020).

Текст 3 (для студентів спеціальності 014 «Середня освіта (Фізична культура)

«З допомогою спорту можна істотно поліпшити свій стан здоров'я. Однак багато залежить від того, в який час ми виявляємо фізичну активність. Вчені з'ясували, коли краще займатися спортом з максимальною користю для здоров'я.

Так, дівчатам варто активно починати свій день: максимальною користю володіють саме вправи в ранковий час доби. Оптимальним вважається проміжок з 8-ї до 10-ї год. У цей час можна виходити на пробіжку, виконувати зарядку, розтяжку або навіть ходити в басейн і тренажерний зал. А ось представникам сильної статі після роботи варто йти не додому, а на тренування.

На чоловічому здоров'ї добре позначаються навантаження, проведені у вечірній час доби. Намагайтеся займатися з 19-ї до 23-ї год.

Якщо займатися спортом регулярно і якісно, то можна захиститися від раку, діабету, гіпертонії, поліпшити свою фігуру, зміцнити імунну систему і продовжити молодість» (випуск № 44 від 30.10.2021)

Завдання до вправи 2 передбачає повторення та засвоєння професійних термінів:

Вправа 2. Прочитайте текст. Визначте його тему, основну думку, стиль. Дайте заголовок. Випишіть декілька термінів – загальнонаукових та вузькоспеціальних. Яку функцію вони виконують у поданому тексті?

Текст 1 (для студентів спеціальності 014 «Середня освіта (Фізична культура)»

«3 28 по 30 жовтня у м. Прага (Чехія) відбувся чемпіонат Європи зі спортивних танців на візках серед спортсменів з ураженнями опорно-рухового апарату. У змаганнях брали участь 72 спортсмени з 15 країн.

У складі національної збірної команди України Рівненську область на змаганнях представляв Заслужений майстер спорту України Іван Сівак, повідомляє Рівненська обласна рада.

За підсумками змагань Іван Сівак виборов золоті нагороди у категорії «Men's Freestyle Solo class 2» та у категорії «Men's Single class 2».

Також у парних змаганнях у категорії комбі «Латиноамериканська програма» (один зі спортсменів на візку) Іван Сівак (м. Рівне) здобув золоту медаль у парі з Оленою Данкевич (м. Київ).

Тренеркою Івана Сівака є Інна Гурська» (випуск № 3 від 13.01.2020)

Текст 2 (для студентів спеціальності 035 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)»)

«Обласну відзнаку вручать Василю Лящуку за переклад книги «Сонети Вільяма Шекспіра». Рішення про присвоєння премії у розмірі 10 тисяч гривень одногосно прийняли представники комітету, до якого входять місцеві краєзнавці, літератори, журналісти, бібліотекарі та просвітяни.

Над цією книгою митець працював півстоліття свого життя. Це людина з особливими потребами, проте з надзвичайно активною життєвою та громадською позицією. Він автор багатьох творів, член Національних журналістської та письменницької спілок, займається просвітницькою роботою, – зазначила заступниця голови ОДА, керівник комітету Світлана Богатирчук-Кривко.

Керівниця письменницької організації Ірина Баковецька наголосила на унікальності цієї роботи та її популярності її в українському літературному середовищі. Адже вперше усі сонети поета-англієця укладені в один збірник та перекладені українською.

Нагадаємо, обласна літературна премія імені Світочів заснована на Рівненщині 2003 року. Її лауреатам вручають диплом та грошову винагороду, повідомляє пресслужба Рівненської ОДА» (випуск № 1 від 06.01.2022)

Текст 3 (для студентів спеціальності 053 «Психологія»)

«Віталій Гаврилюк, який практикує психотерапію в Рівному, каже, що панічної атаки можна позбутися завдяки техніці дихання :

«Техніка коробочного дихання від спецназівців, щоб опанувати себе у стресовій ситуації. Уявіть коробку з чотирма однаковими сторонами. Далі робіть наступне:

1. Повільно вдихніть, уявляючи, що рухається вгору збоку коробки, рахуючи від одного до чотирьох.

2. Потім затримайте дихання ще на чотири рахунки та рухайтесь по верхній стороні коробки.

3. Потім видихайте, дораховуючи до чотирьох і рухаючись вниз з іншого боку.

4. Нарешті знову затримайте дихання на чотири рахунки та пройдіть по нижній стороні коробки.

В ідеалі це потрібно робити сидячи або навіть лежачи, але можна і стоячи все залежить від ситуації.

Якщо вам не вистачає сил затримувати подих на 4 рахунки, можете скоротити схему до 2-2-2-2 або 3-3-3-3. При бажанні також можете використовувати схему 5-5-5-5 або 6-6-6-6, якщо вам хочеться робити ще глибші вдихи» (випуск № 12 від 18.02.2022)

Дидактичний матеріал до вправи 3 орієнтований на узагальнення й систематизацію знань студентів про стилістичний потенціал фразеологічних одиниць, а також дозволяє перевірити засвоєння студентами основних функцій та сфер вживання фразеологічних одиниць у текстах різних стилів (на матеріалі газети «Рівне Вечірнє»). Завдання до поданої вправи зорієнтоване на студентів спеціальностей 053 «Психологія», 035 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)» та 014 «Середня освіта (Фізична культура)»:

Вправа 3. *Прочитайте речення, розкрийте значення фразеологічних одиниць, обґрунтуйте їх сферу вживання, виокреміть фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення (завдання передбачене для студентів спеціальностей 053 «Психологія», 035 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)», 014 «Середня освіта (Фізична культура)»)*

*«Сьогодні краще **прикусити язика**, якщо захочеться потеревенити в колі незнайомих людей» (випуск № 41 від 13.10.2022); «Що зміниться, коли комунальні служби не будуть **бити байдики**, відповідаючи на закиди про бездіяльність словосполученням "немає коштів", а будуть день і ніч чистити міські вулиці від снігу?» (випуск № 3 від 13.01.2022);*

«Шампанське саме по собі - справжнє свято. І все б нічого, якби не печія, яка є частим супутником шампанського. Якщо «зверху» додається ще і сухе вино, то взагалі «пиши пропало!» (випуск № 4 від 20.01.2022); *«Уявіть: на самому початку перед глядачами - здоровий чоловік, що називається, «кров з молоком»*» (випуск № 1 від 06.01.2022); *«Не потрібно занадто близько брати до серця те, що того не варте»* (випуск № 3 від 13.01.2022).

Отже, сучасна теорія і методика навчання української мови спрямована на формування національно-мовної особистості майбутнього словесника, висококультурного, толерантного педагога. Використання функційно-стильового та комунікативно-прагматичного підходів до вивчення мовних одиниць, а також системи вправ для їх реалізації на матеріалі досліджуваної нами газети «Рівне Вечірнє» на заняттях курсів «Лексикологія», «Фразеологія», «Лінгвістична прагматика», «Стилістика сучасної української літературної мови», «Лінгвістичний аналіз тексту» ефективно впливатимуть на формування комунікативної, мовної, предметної, прагматичної компетенції сучасного духовно багатого та національно-свідомого студента-філолога.

Окрім того, освітньо-професійні програми підготовки фахівця у будь-якій галузі передбачають навчальну дисципліну «Українська мова за професійним спрямуванням», адже комунікативна компетентність є однією з ключових здатностей особистості, яка полягає в застосуванні у конкретному спілкуванні знання мови та способів взаємодії з навколишніми й віддаленими людьми та подіям.

Дидактичний матеріал для вправ і завдань, що можуть бути використанні на практичних заняттях вказаної дисципліни, потребує чіткого врахування конкретного фаху студента. Метою цієї дисципліни є формування мовно-комунікативної компетентності у сфері професійної діяльності студентів, тому розроблена система вправ розрахована на професійний інтерес здобувачів вищої освіти різних спеціальностей (053 «Психологія», 035 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)» та 014 «Середня освіта (Фізична культура)).

Висновки до третього розділу

Реформування системи вищої освіти в Україні характеризується пошуком механізмів упровадження інноваційних форм і методів навчання здобувачів вищої освіти, які відповідають сучасним вимогам. У період виведення національної освітньої парадигми на рівень світових стандартів формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти набуває важливого значення.

Розвиток мовленнєвих умінь студентів набуває особливого значення в методичній науці й потребує розроблення і впровадження відповідних підходів до мовної освіти. З-поміж таких підходів в українській лінгводидактиці пріоритетними вважають функційно-стильовий та комунікативно прагматичний.

Функційно-стильовий підхід дає змогу схарактеризувати закономірності функціонування мовних одиниць у взаємодії з елементами різних мовних рівнів. Комунікативний підхід до вивчення мовних явищ розкриває такі властивості мовних одиниць, які виявляються у спілкуванні. Основою для реалізації прагматичного підходу є системно-структурне уявлення про його рівневу організацію та можливості у процесі спілкування. Перспективною є інтеграція комунікативного та прагматичного підходів, оскільки комунікативно-прагматичний підхід до вивчення мови зорієнтований на вивчення властивостей мовних одиниць як засобу комунікативної діяльності у повсякденній, соціально-культурній, науково-навчальній, діловій та інших сферах.

Оскільки поняття компетентності фахівця стало новим орієнтиром сучасної освіти, то перспективу має й компетентнісний підхід, що переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування в студентів здатності практично діяти і творчо застосовувати здобуті знання у різних ситуаціях.

Тексти публіцистичного стилю можуть бути не лише об'єктом лінгвістичного опису, а й вдалим дидактичним матеріалом, у зв'язку з чим досліджувана проблема мала для нас й методичну інтерпретацію. Звернімо

увагу на те, що в основу всіх завдань системи вправ покладений текст. Важливість цього вбачаємо в тому, що в тексті присутні одиниці не лише реченнєві, а й одиниці нижчих рівнів, які влучно реалізують своє функційне призначення. Окрім того, дібрані нами тексти та їх опрацювання можуть використовуватись з певною виховною метою.

Врахування ситуації мовлення у процесі формування комунікативної компетенції студента зумовлює суттєві зміни і в методиці викладання української мови. У зв'язку з цим було укладено систему вправ для студентів-філологів з фрагментами опрацювання текстів публіцистичного стилю на лексичному та фразеологічному рівнях (на прикладі текстів газети «Рівне Вечірне»). Окрім того, розроблена система вправ розрахована також на професійний інтерес здобувачів вищої освіти інших спеціальностей (053 «Психологія», 035 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)» та 014 «Середня освіта (Фізична культура)), адже формування комунікативної компетентності є важливою складовою професійної підготовки фахівців у системі вищої освіти.

ВИСНОВКИ

У зв'язку з формуванням нового суспільно-політичного життя українців та розвитком останніх політичних, економічних та світових проблем загалом мова текстів українських газет за останнє десятиліття істотно змінилась, внаслідок чого виникла потреба лінгвістичного аналізу виражальних засобів газетних текстів. Такі учені, як А.І. Мамалига, О. Д. Пономарів, О.А. Сербенська, Т.А. Коць у своїх наукових розвідках часто порушували головні аспекти даної проблеми.

Основна функція публіцистичного стилю полягає у розв'язанні суспільно-політичних питань, у впливі та переконанні читачів у правильності певної ідеї, у спонуканні до творчої діяльності та в пропагуванні прогресивних ідей, відповідно основні ознаки цього стилю – спрямованість на новизну, моторність, динамічність, інформаційність, актуалізація сьогодення а також моральна та політична оцінка того матеріалу, з яким читач ознайомлюється.

До основних ознак публіцистичного стилю відносимо актуалізацію сьогодення та спрямованість на новизну, інформативність, оцінку описаного (суспільна, політична, морально-етична), синтез локалізації та характер мовного вираження (засвідчує схожість публіцистичного стилю з науковим і художнім), декларативність, точність, поєднання стандарту та експресії

Газета є широким і ефективним засобом масової інформації. Використання у газеті допоміжних засобів покривається стилістичними можливостями, цілеспрямованим відбором і організацією мовного матеріалу, особливо лексичного і фразеологічного.

Мова газети – поняття багатоаспектне, оскільки газетні шпальти містять елементи всіх стилів літературної мови: інформаційна хроніка викладається в діловому стилі, урядові укази, постанови, дипломатичні документи - в офіційно-діловому стилі. Статті реалізуються в науковому стилі, нариси чи фейлетони поєднують мовні засоби художнього та розмовного стилів. Оскільки мовна організація газетних текстів виконує різноманітні

функції, серед яких повідомлення та вплив, вона не може бути обмежена одним стилем. Основні ознаки й призначення стилю визначають специфіку його лексичного наповнення: широке використання суспільно-політичної лексики, поділ лексем на позитивно-оцінні й негативно-оцінні.

Здійснений аналіз лексичних інновацій у мові дослідженої газети дозволяє стверджувати, що сучасний український лексикон адекватно віддзеркалює події, що відбуваються в суспільно-політичному та соціально-економічному житті держави. Джерелом поширення лексичних інновацій стає найбільш читабельне видання у регіоні «Рівне Вечірнє», яке повною мірою відображає події останнього часу та активно поповнює словниковий склад української мови лексичними інноваціями, котрі виникають на тлі революційних та воєнних подій 2020-2022 років.

Проаналізувавши міську газету «Рівне Вечірнє», дійшли висновку, що трансформація та модифікація фразеологізмів стає хорошим засобом вираження дотепності й експресивності в газетних текстах. Автор створює додатковий конотативний смисл, викликаючи в читача відповідні асоціації. Загалом у фразеологізмах відображено мрії народу, прагнення, здобутки, тому їх цілком справедливо можна назвати дзеркалом життя народу. Таким чином, тексти газет (як різновид публіцистичного стилю) виявляють своєрідність передусім на лексико-фразеологічному рівні, адже лексичні й фразеологічні одиниці якнайшвидше реагують на зміни в суспільстві в громадському житті.

Тексти публіцистичного стилю можуть бути не лише об'єктом лінгвістичного опису, а й вдалим дидактичним матеріалом, у зв'язку з чим досліджувана проблема мала для нас й методичну інтерпретацію. Звернімо увагу на те, що в основу всіх завдань до системи вправ, утворених на основі мовної організації газети «Рівне Вечірнє», покладений текст. Важливість цього вбачаємо в тому, що в тексті присутні одиниці не лише реченнєві, а й одиниці нижчих рівнів, які влучно реалізують своє функційне призначення.

Врахування ситуації мовлення у процесі формування комунікативної компетенції студента зумовлює суттєві зміни і в методиці викладання

української мови. У зв'язку з цим було укладено систему вправ для студентів різних спеціальностей з фрагментами опрацювання текстів публіцистичного стилю на лексичному та фразеологічному рівнях (на прикладі текстів газети «Рівне Вечірнє»).

Підсумовуючи все викладене, можемо стверджувати, що тексти міської газети «Рівне Вечірнє» повною мірою репрезентують специфіку публіцистичного стилю сучасної української літературної мови на лексико-фразеологічному рівні.

Перспективу подальших наукових пошуків пов'язуємо із більш докладним вивченням специфіки мовної організації окремих жанрів публіцистичного стилю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи: модульне навчання : курс лекцій. Київ : ІСДО, 1993. 220 с.
2. Бадер В. І. Функціонально-стилістичний підхід у формуванні культури мовлення студентів-філологів. *Лінгвіст. студії* : зб. наук. пр. Донецьк. нац. ун-ту. Донецьк : ДонНУ, 2009. Вип. 19. С. 297–301.
3. Бочковський О. І., Сірополко С. О. Українська журналістика на тлі доби: історія, демократичний досвід, нові завдання / за ред. К. Костева, Г. Комаринського ; Укр. техн.-господар. ін-т. Мюнхен, 1993. 204 с.
4. Важеніна О. Г. Авторська трансформація загальнонародних фразеологізмів у химерній прозі Євгена Гуцала : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Вінниця, 2018. 19 с.
5. Валгина Н. С. Теорія тексту : навч. посіб. Логос, 2003. 280 с.
6. Галів У. Б. Функційно-стилістичне навантаження фразем у прозі Івана Франка (на матеріалі повістей «Великий шум» та «Петрії та Довбушки»). *Проблеми гуманіт. наук. Серія: Філологія*. 2016. Вип. 38. С. 154–161.
7. Ганжа С. А. Функційно-стилістичне спрямування у вивченні фразеологізмів сучасної української мови. *Укр. смисл.* 2017. № 2017. С. 190–199.
8. Григораш А. М. Трансформація складу фразеологізмів у газетних текстах. Київ : Т-во «Знання України», 1997. С. 56–60.
9. Давиденко Л. Б., Бойко В. М. Авторські модифікації фразеологічних одиниць у художньому мовленні. *Наук. зап. НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки*. 2012. С. 30–33.
10. Долінін К. А. Стилістика французької мови. Львів : Просвіта, 1998. С. 343.
11. Дружененко Р. С. Перспективи актуалізації комунікативно-прагматичної основи навчання української мови. *Укр. мова і літ. в шк. України*. 2014. № 1(130). С. 15–18.

12. Єрмоленко С. Я. Мова преси. *Українська мова* : енциклопедія / ред. В. М. Русанівський. Київ : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2007. С. 369.
13. Желіховська Н. С. Теоретичне обґрунтування публіцистики як виду літературної діяльності у працях В. Здоровеги. *Укр. журналістикознавство*. 2006. Вип. 7. С. 6–14.
14. Животко А. П. Історія української преси. Київ : Наша культура і наука, 1999. 368 с.
15. Здоровега В. Й. Терія і методика журналістської творчості : підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Львів : ПАІС, 2004. 268 с.
16. Історія української школи і педагогіки : навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. Київ : Знання, КОО, 2003. 450 с.
17. Коваленко Б. О. Стилiстично знижена лексика в мові сучасної української публіцистики : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, 2002. 182 с.
18. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
19. Кочукова Н. І., Молькова В. М. Трансформація та варіативність стійких сполучень слів (на матеріалі української преси). *Young Scientist. Філологічні науки*. 2016. № 4(31). С. 387–390.
20. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
21. Мацько Л. І., Сидоренко Л. І., Мацько О. М. Стилiстика української мови : підручник. Київ : Вища шк., 2005. 462 с.
22. Мацько Л.І. Стиль як основне поняття стилістики. Київ., 1990. – Вип 17. – С. 29-35.
23. Методика вивчення української мови в школі : посіб. для вчителів / О. М. Біляєв, В. Я. Мельничайко, М. І. Пентилюк та ін. Київ : Рад. шк., 1987. 246 с.

24. Місонжніков Б. Я. Відображення дійсності в тексті. *Основи творчої діяльності журналіста* / під ред. С. Г. Корконосенко. СПб. : Знання, 2000. С. 82–97.
25. Мовознавство. Київ : Вид-во Київ. держ. ун-ту, 1990. Вип. 17.
26. Мороз О. О. Сучасна чеська суспільно-політична лексика: семантика, структура, динаміка : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ін-т укр. мови НАН України. Київ, 2005. 193 с.
27. Павлюк Л.С. Дискурс екстрем, публічна сфера і формування української ідентичності. Львів : ПАІС, 2012. 380 с.
28. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство : підручник. Львів : Світ, 1994. 216 с.
29. Панько Т.І. Українська літературна мова в її термінологічній розбудові / Т.І.Панько, І.М.Кочерган // Вісник Львівського університету. - Львів : «Світ», 1996. - Вип. 24. - С. 3-6.
30. Пентиліук М. І., Горошкіна О.М., Нікітіна А.В. Концепція когнітивної методики української мови. *Дивослово*. 2004. № 8. С. 5–9.
31. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології : інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ : Слово, 2004. 616 с.
32. Пономарів О. Д. Проблеми нормативності української мови в засобах масової інформації : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 1991. 51 с.
33. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови : підручник для студентів гуманіт. спец. вищ. закл. освіти. Тернопіль, 2000, 246 с.
34. Прокопенко І. В., Гутянська О. В. Техніка газетної справи : практикум. Київ : Вища шк., 1989. 160 с.
35. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
36. Сербенська О. А. Мова газети і мовотворчість журналіста в аспекті соціально-культурологічного розвитку суспільства : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 / Київ. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 1992. 38 с.

37. Сербіна Т. Г., Лещенко О. Степанова Функціонування експресивних синтаксичних конструкцій у мові сучасних газет. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії* : зб. наук. пр. РДГУ. Рівне : РДГУ, 2001. Вип. 9. С. 55–59.
38. Синтаксичні структури – англіцизми у мові мас-медіа URL: http://revolution.allbest.ru/languages/00008306_0.html.
39. Скуратівський Л. В. Українська мова. Елементи практичної риторики : додаток до підручника «Українська мова, 10–11 клас для загальноосвіт. навч. закл. з укр. та рос. мовами навчання». Київ : Освіта, 2004. 128 с.
40. Степанишин Б. І. Професійне спрямування навчально-виховного процесу педагогічного вузу. Рівне : Інформ.-видав. відділ Рівнен. держ. пед. ін-ту, 1999. 110 с.
41. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) : монографія. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2003. 388 с.
42. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / за ред. А. П. Грищенка. Київ : Вища шк., 1997. 487 с.
43. Тараненко О. О. Колоквіалізація, субстантивізація та вульгарізація як характерні явища стилїстики сучасної української мови (з кінця 1980-х рр.). *Мовознавство*. 2002. № 1. С. 23–41.
44. Теленков Д. В. Поняття верстки в галузі журналістики та видавничої справи. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article& article=1995>.
45. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови : у 2 т. Київ, 1984. Т. 2. 384 с.
46. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : посібник. Луганськ, 2005. 399 с.
47. Ужченко В. Д. Українська фразеологія : навч. посіб. Харків, 1990. 167 с.

48. Шаповалова Г. В. Інноваційні процеси в сучасному медіа тексті (функціонально-лінгвістичні аспекти) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Київ, 2003. 20 с.

49. Шевченко В. Е. Архітектоніка сучасного українського газетного видання (системна організація та закономірності розподілу елементів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; Ін-т журналістики. Київ, 2002. 19 с.

50. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 420 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Рівне Вечірнє. – 2020. – № 1-52.

Рівне Вечірнє. – 2021. – № 1-50.

Рівне Вечірнє. – 2022. – № 1-44

ДОДАТКИ

Додаток 1

Застосування функційно-стильового підходу до аналізу мовних одиниць на матеріалі газетних текстів

Вправа 1. Прочитайте текст. Визначте його стиль. Прокоментуйте контекстуальне значення та функційно-стильове призначення виділених лексем. Як впливають лексико-стилістичні засоби на вираження ідейно-образного змісту твору?

*«Скільки зробиш, **враже**, кроків по Україні –*

Стільки твого ляже

*Роду в **домовині**.*

Стане на півсвіту

Чорного пристріту,

*Буде тобі, **враже**,*

*Так, як **Відьма** скаже» (випуск № 45 від 11.10.2022)*

***Вправа 2.** Прочитайте тексти. Визначте мовні особливості тих жанрів, у яких вони написані..*

Текст 1.

З 2 по 6 лютого у Рівненській обласній бібліотеці має відбутися ряд культурно-мистецьких заходів. Про це повідомили на Facebook-сторінці закладу.

Відтак, 2 лютого об 11.00 – Вебконференція із циклу «Твоє право» на тему «Соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям».

3 лютого о 16.00 – День пам'яті членів музичної спілки Рівненщини «Обірвана струна».

5 лютого о 13.00 – Презентація художньої виставки акварелістів Рівненщини «Дотик акварелі».

6 лютого о 14.00 – Засідання англійського клубу.

6 лютого о 14.00 – Концертна програма «А музика в душі не затихає...», за участю членів Національної музичної спілки РОВ В'ячеслава Кардаша, Миколи Бочуляка, заслуженого працівника культури України Олександра Стельмацука (випуск № 5 від 02.02.2022).

Текст 2.

У кінотеатрах покажуть «Віддану» режисерки-рівнянки Христини Сиволап

З 16 січня в українських кінотеатрах можна буде подивитись стрічку «Віддана», створену за мотивами книги-бестселера Софії Андрухович «Фелікс Австрія». Зняла фільм рівнянка Христина Сиволап, донька засновника ТРК Рівне 1 та видавничого дому ОГО Віктора Данилова, для якої ця робота стала повнометражним дебютом.

«Віддана» – це мій перший повний метр, але для мене більшим викликом стало те, що фільм історичний, а це непростий жанр. До речі, після прочитання книги я зрозуміла, що це найкраща сучасна українська література, яку я взагалі читала, зараз до цього списку додався роман «Інтернат» Жадана, - розповідає Христина Сиволап у своєму інтерв'ю *Officiel-online.com*. (випуск № 2 від 10.01.2020).

Текст 3.

Млинівський «Каліостро». Історія волинського графа, який «зважував» світло, доводив існування привидів, хотів оживляти померлих

Його життя схоже на яскраву пригоду, під час якої він примудрився побувати політиком і меценатом, військовиком і літератором, зробити низку відкриттів і зазирнути за завісу містичного. Хто ж він – граф Олександр Ходкевич, що проміняв блискучу Варшаву на провінційний Млинів?

Млинівський граф народився у Чорнобилі У 1703 році містечко Чорнобиль стало фамільною резиденцією Ходкевичів. Як посаг його принесла магнатам донька попереднього власника містечка князя Казимира Сапіги Сесілія, одружившись з Яном Каролем Ходкевичем.

У скромній чорнобильській садибі (Ходкевичі не мешкали в замковому палаці) в родині генерального старости Жмудського Яна Миколая Ходкевича та Марії Людвіки з Жевуських 4 червня 1776 року народився Олександр Францішек. Утім, точну дату народження майбутнього млинівського графа ще потрібно досліджувати. Коли Олександр Францішеку виповнилося 5 років, не стало батька – графа Яна Миколая, і опіку над сином повністю перебрала мати Марія Людвіка.

Графиня була дама амбіційна, гонорова і свідомо свого високого походження, тому дбала про належне виховання дітей. Олександр Францішек початкову освіту здобував у домашніх вчителів. А в 1790 році 14-річного шляхтича віддали до престижного варшавського лицарського пансіону для магнатської молоді відомого тогочасного професора і педагога Марціна Нікути.

На цьому чорнобильський етап життя графа завершився. У 1896 році родина Ходкевичів продала Чорнобиль російській державі, але замок і садиба залишилися в їхньому володінні аж до 1910 року (випуск № 28 від 17.07.2021).

Вправа 3. Прочитайте текст і дайте відповіді на такі запитання:

Які стильові ознаки відповідають цьому тексту (інформативність, логічність, фактографічність, образність)?

Яку функцію (інформативну чи агітаційну) виконує стиль цього тексту?

До якого жанру можна віднести текст (відозва, прокламація, інтерв'ю, передова стаття в газеті, радіо-, телепубліцистика чи ін.)?

Яка основна думка тексту?

До якого типу та стилю належить текст?

Доведіть, що цей уривок публіцистичного стилю.

Боротьба за державність України (1917-1921) відбулася в умовах запеклої громадянської війни та іноземної інтервенції. В цій боротьбі можна виділити кілька етапів. На першому етапі Українську революцію очолювала Центральна Рада. В листопаді 1917 року було проголошено Українську Народну Республіку (УНР). Другий етап – це правління з квітня 1918 року Гетьмана Павла Скоропадського в умовах австрійської та німецької окупації. В жовтні 1918 р. на західноукраїнських землях було утворено Західноукраїнську Народну Республіку (ЗУНР). Важливою віхою національно-визвольних дій є виникнення Директорії, відновлення УНР та об'єднання її із ЗУНР в Єдину Соборну Україну (22 січня 1919р.). Наприкінці 1920р. процес національного відродження був перерваний перемогою військ Червоної Армії, встановленням більшовицької влади на більшій території України та окупацією західноукраїнських земель Польщею, Румунією та Чехословаччиною. Історично склалося, що Україна йде складним шляхом до відновлення своєї державності. Це доленосні роки боротьби нашої Батьківщини за таку довгоочікувану незалежність (випуск № 26 від 11.07.2020).

Вправа 4. *Прочитайте текст. Прокоментуйте зв'язок між символом та позначуваним об'єктом дійсності. З'ясуйте, що символізують власні назви населеного пункту, згаданого у тексті. Назвіть інші населені пункти чи міста України чи світу з нетиповими назвами, вмотивуйте їхнє значення.*

Жителі населеного пункту втомилися від жартів з приводу його назви і крадіжок вивісок на сувеніри

Село Fucking (вимовляється як «Фукінг»), яке розташоване неподалік Зальцбурга в Австрії, з 1 січня 2021 року змінить назву на Fugging (Фуггінг), повідомляє німецький журнал Der Spiegel.

Німецькою слово *Fucking* не має жодного значення, зате англійською мовою це лайка.

Невеличке село, в якому мешкає трохи більше 100 чоловік, не було відомим аж до поширення Інтернету. Тоді назва населеного пункту почала потрапляти в різні списки найсмійніших топонімів.

За словами мера Фукінга Андреа Хольцнер, ідея змінити назву належить місцевим жителям. Вони втомилися від крадіжок вивісок з назвою села і людей, які постійно фотографують знак з назвою. (випуск № 49 від 30.11.2020).

Вправа 5. Обравши метод смислового бачення, розкрийте головну думку тексту, відшукайте ключові слова-символи.

Україна.. Вимовляю це слово, і в душі відразу стільки ласки, ніжності й турботи... Калинова красуня, вільна, незалежна... Та чи замислюємось ми, скільки мук та страждань довелося їй витерпіти? Скільки кривавих битв витримала на собі наша земля, скільки гарячої крові у себе ввібрала!.. Якщо крокувати історією, немов сходинками, стає сумно за свою неньку-Україну, й одразу приходить розуміння – не хочемо, щоб це повторилося. Так, ми досягли найголовнішого – незалежності. Але якою ціною, чого це коштувало нашим предкам? Зупинятися на досягнутому – недопустимо! Невже це край наших бажань? Авжеж, ні! Нам ще є чого прагнути! Все, що необхідне для досягнення такої вершини – лише позбутися байдужості (випуск № 3 від 13.01.20).

Вправа 6. Прочитайте вірші відомого рівненського поета Олександра Ірванця. До якого шару лексики належать виділені слова. Яку стилістичну функцію вони виконують?

«З півночі онде **орда** проривається
 І для цивільних нема **укриття**.
 Брід-перебрід через річку в Романівці,
 Наша дорога від **смерті** в життя.
 Київ стоїть! Київ міцно тримається.
 І наче ниточка світла в імлі –
 Людський потік через річку в Романівці:
 Сунуть **дорослі, старі і малі**.
 Їм у взуття вода наливається.
пси і коти скавучать і нявчать.
 Брід-перебрід через річку в Романівці -
Брама із пекла, де душі ячать!

Будь вони прокляті, всі бусурмани ці
 З фюрером лисим мерзенним своїм!
 Я, перейшовши брід у Романівці,
 Все пам'ятаю, про все розповім!»

З міста, що ракетами розтрочене,
 До усього світу прокричу:
 Цього року у Неділю Прощену
 Я, здається, не усіх прощу!

Світе-світе, гарно ж ти нас кинув!
 Та у неклі цих страждань-терпінь
 Все ж стоїть золотoverхий Київ,
 Буча, і Гостомель, і Ірпінь.
 Ми усе здолаємо і вистоїм!
 Потім ще і рештки приберем
 Тих усіх, котрі були тут прислані
 Вузькооким лисим упирем.
 З вами й я і вистою, й віцілю,
 Як у землю рідну міцно впрусь.
 Я ніколи не прощу Росію.
 ...Чом відводиш очі, Білорусь?

Рівненський поет Олександр Ірванець перебував в Ірпені, що розташований у передмісті Києва та був розтрочений російськими ракетами. У таких умовах він писав вірші, які на своїй фейсбук-сторінці опублікував його товариш і директор видавництва «А-ба-ба-га-ла-ма-га» Іван Малкович». (випуск № 36 від 11.09.2022).

Вправа 7. Поясніть значення фразеологізмів, визначте їх стилістичну роль. Доберіть із довідки до них по кілька синонімічних.

«У вас сьогодні море роботи, а навколишні б'ють байдики і ведуть порожні балачки» (випуск № 45 від 28.10.2021); «Новий фахівець був ні риба ні м'ясо» (випуск № 5 від 02.02.2022); «Я – не проти проїзду, якщо це справді потрібно громаді. Але треба діяти в межах законодавства: чому дорогу хочуть зробити за рахунок тільки нашої землі? При тому, що поряд проходять землі комунальної власності, які, наскільки я розумію, комусь приглянулися і під приводом облаштування проїзду їх можуть **прибрати в свої руки**» (випуск № 15 від 30.03.2021); «У цьому Семен Глузман практично ні в чому не відрізняється від Надії Савченко, яка після звільнення з російської тюрми вирішила, що вона найрозумніша,

*і почала **верзти дурниці** та займатися сумнівними справами» (випуск № 2 від 10.01.2020).; «Та це ж маразм! Члени «Громадського контролю» справді проводять опитування, але задають стандартні запитання, які допомагають зрозуміти, що людям болить. Крім того, мені приписують міфічну бурштинову мафію, **висмоктують з пальця різні нісенітниці**. Думаю, скоро я «очолою» наркомафію в Західній Україні. А у вересні вигадають, що на сніданок їстиму немовлят!» (випуск № 15 від 30.03.2021)*

Довідка: ні рак, ні риба, за холодну воду не братися, узяти в шори, зробити шовковим, ні пава ні тава, собак дразнити, ні те ні се, вкрутити хвоста, посиденьки справляти, лежні справляти, ні грач ні помагач, накупати п'ятами, теревені правити, дати ходу, язик свербить, молоти дурниці, дати тягу, дати ногам знати, чесати язика, наговорити сім мішків гречаної вовни, плести нісенітниці, взяти ноги на плечі.

Вправа 8. *Перепишіть, підкреслюючи фразеологічні одиниці. Визначте їх стилістичну роль. Розставте розділові знаки.*

Останнє дослідження проведене вченими з Північно-західного університету в США показало якщо пацієнт зіткнеться з предметом свого жаху уві сні під контролем лікарів то страх ослабне а можливо піде назавжди Метод лікування від фобій який у народі асоціюють з висловом клин клином вибивають в медицині називається експозиційною терапією Її широко використовують у психіатрії але допомагає вона не завжди Наше дослідження наголошує на необхідності принципово нового підходу в лікуванні фобій Нам вдалося деякою мірою позбавити пацієнтів почуття страху і ми думаємо, що поліпшити результати з часом буде не так складно говорить один з авторів роботи Катерина Хонер Попередні дослідження показали що уві сні можна розвивати просторове навчання а також запам'ятовування моторних послідовностей проте вплив на емоції уві сні досі вивчено не було (випуск № 32 від 15.07.2022)

Вправа 9. *Доберіть антоніми до поданих фразеологізмів, скориставшись словником фразеологічних антонімів української мови. Введіть кілька фразеологічних одиниць у свій мінімальний контекст та з'ясуйте їх роль в ньому.*

*«Що зміниться, коли комунальні служби не будуть **бити байдики**, відповідаючи на закиди про бездіяльність словосполученням «немає коштів», а будуть день і ніч чистити міські вулиці від снігу?» (випуск № 3 від 13.01.2022); «Шампанське саме по собі – справжнє свято. І все б нічого, якби не печія, яка є частим супутником шампанського. Якщо «зверху» додається ще і сухе вино, то взагалі **«пиши пропало»!**» (випуск № 4 від 20.01.2022)); «Сьогодні краще **прикусити язика**, якщо захочеться потеревенити в колі*

незнайомих людей» (випуск № 41 від 13.10.2022); *«Уявіть: на самому початку перед глядачами – здоровий чоловік, що називається, «кров з молоком»»* (випуск № 1 від 06.01.2022); *«Не потрібно занадто близько брати до серця те, що того не варте»* (випуск № 3 від 13.01.2022).

Вправа 10. *Розкрийте значення і відтінки почуттів (урочистість, ввічливість, іронія, насмішка тощо) використаних виразів:*

«Сьогодні ви будете між двох вогнів. З одного боку, захочеться зайнятися особистим життям. З іншого – вирішити побутові питання. З будь-якими недугами фізичного характеру боріться негайно» (випуск № 2 від 10.01.2020); *«На злодієві шапка горить. Ті, хто сьогодні намагається рахувати мої гроші, тим часом наймають людей, які готові продати і честь, і свою родину, і місто»* (випуск № 49 від 30.11.2020); *«Після того як «генетичний лічильник» відрахує свій останній удар, неодмінно настане відмирання клітини або її мутація (що ще небажаніше). Тому керувати генами, які вміють рахувати час (а їх існування – незаперечний науковий факт) – це гра з вогнем»* (випуск № 3 від 13.01.2020); *«Якщо будете постійно ухилятися від відповідей і відповідальності в роботі, то одержите прочухана від начальства»* (випуск № 2 від 08.01.2021)

Додаток 2

Застосування комунікативно-прагматичного підходу до аналізу мовних одиниць на матеріалі газетних текстів

Вправа 1. Прочитайте відповідь керівника громадської організації «Рівненський громадський контроль» Дмитра Якимця на запитання журналіста про те, які брудні передвиборчі технології застосовуються проти його команди і чому. Які засоби мовної виразності сприяли аргументації думки керівника? Яку функцію виконали в процесі комунікації фразеологічні одиниці з метою переконання читача?

«Передвиборчий процес в Рівному фактично вже розпочався, – зазначив Дмитро Якимець. – Розносяться тони «брудну». Це листівки, друковані матеріали, в яких начебто і не вказано моє прізвище, але зрозуміло, проти кого вони. Наприклад, є листівки, в яких рівнян застерігають, щоб вони не давали відповіді на опитування, бо їхні двері за неправильні відповіді нібито можуть обілляти фарбою. Та це ж маразм! Члени «Громадського контролю» справді проводять опитування, але задають стандартні запитання, які допомагають зрозуміти, що людям болить. Крім того, мені приписують міфічну буриштинську мафію, висмоктують з пальця різні нісенітниці. Думаю, скоро я «очолю» наркомафію в Західній Україні. А у вересні вигадують, що на сніданок їстиму немовлят!» (випуск № 12 від 18.02.2020)

Вправа 2. У наведеному тексті газетної статті під назвою «Мажорам мало місця?» прочитайте думки директорки та батьків вихованців школи № 4 про необхідність під виглядом «об'єднання» витіснити школу з власних приміщень заради того, щоб розширити платний навчальний заклад «Престиж». З'ясуйте комунікативну мету кожного з них. Проаналізуйте соціальний і комунікативний статус учасників комунікативного акту. Про які стосунки між мовцями можна говорити, зважаючи на реалізовані класи мовленнєвих актів? Як статус впливає на мовленнєву поведінку і, відповідно, вибір мовленнєвого акту?

Міські чиновники переконують, що об'єднання в один заклад ЗОШ № 4 та академічного ліцею «Престиж» вигідно всім. Школа № 4 невелика й все одно мала б стати гімназією, а ліцей розвантажить своє приміщення, в якому 700 вихованцям уже тисно. У

перспективі — в корпусі «Престижу» на вул. Данила Галицького розміститься молодша школа, а старші класи навчатимуться в будівлі ЗОШ на вул. Жуковського. Чимало батьків цим поясненням не вірять. Незадоволені вони з різних причин. Є родини, в яких старші діти навчаються у школі № 4, а їхні маленькі брати та сестри цієї осені мали би піти до першого класу. І вони не розуміють, як їм перед своєю роботою фізично встигнути розвезти учнів по різних вулицях. Інші не хочуть оплачувати «додаткові освітні послуги», які пропонує елітний ліцей, і вимагають гарантій, що їхні діти й надалі навчатимуться безкоштовно. А дехто побоюється, що учнів з менш заможних сімей дражнитиме «золота молодь», яка звикла жити в достатку і мати все найкраще — від айфонів до канікул на екзотичних морях. Мовляв, не хочеться аналогій, але як уживатимуться «принц та жебрак»?

Алла Максютинська:

— Ми, батьки школи № 4, вимагаємо залишити нашу школу і наших дітей у спокої. Дітей не набралось, бо нас ставили в оману! Після 9 класу попередили батьків, щоб шукали собі місця в інших школах або ж у технікумах, бо школі не дають статус гімназії. Діти почали переходити до інших шкіл поки ще були вільні місця, бо з вересня після реформи, звісно, ніде не попадеш (особливо десь недалеко від дому). Якщо ви не зрозуміли, що це все було штучно зроблено...

Юлія Мороз:

— На сайті «Престижу» розміщено дуже «привабливі» ціни за навчання, яке повинно бути безкоштовним! Так і виникає питання: чому сім'я з доходом 10 000 на місяць має платити за навчання дитини в школі половину свого сімейного доходу? А як же інші потреби сім'ї? Де на них брати гроші? Більшість батьків, коли шукали навчальний заклад для дитини, в першу чергу звертали увагу на свої фінансові можливості! А зараз ніхто ні в кого нічого не питає, просто ставлять перед фактом! Хто за це буде відповідати? Ви пропонуєте, щоб в одному приміщенні навчались крутелики, які тільки дивляться на брендові речі й нові моделі айфонів (хто скоріше придбав), і мали всі блага в школі, а діти з нижчими доходами вважали себе неповноцінними. Однозначно ці два заклади з'єднати не можна!

Наталія Іванець, директорка ЗОШ № 4:

— Я не розумію, звідки увесь цей «кіпіш»? Хто і навіщо мутить воду, обливає брудом і хоче спотворити ситуацію? Чому ті, хто обурюється, не прийшли спочатку поговорити до адміністрації? Треба розуміти, що освітня реформа і майбутній розподіл на гімназії та ліцеї — якраз на часі. Не варто чіплятися за минуле. У нас старий мікрорайон, де мешкає не так багато дітей, і вже з огляду на це потрібно мислити про перспективи закладу. Є навіть плани в управлінні освіти перерозподілити територію, закріплену за

нашою школою: частина будинків на вулиці Степана Бандери до «Магнату» могла би перейти до школи № 9, ще частина — до № 18, а вулиця Жуковського — до «Престижу».

Наголошую, що колектив школи роботу не втрачає: ані вчителі, ні прибиральниці. Всі залишаються на своїх місцях і продовжать працювати. Так само й учні. Навпаки, це дуже добре, що діти матимуть можливість завершити навчання повного треступеневого циклу — від початкової школи до випуску із старших класів. І подібні тенденції з наповненням не тільки у нашій невеликій школі, це ж стосується й кількох інших закладів. Тільки довкола них чомусь не точиться ніяких суперечок. Ситуація з об'єднанням наразі не є сталою, все ще в процесі. Плануємо провести батьківські збори і обговорити цю ситуацію» (випуск № 20 від 19.05.2022)

Вправа 3. Порівняйте прагматику синтаксичного рівня поданих фрагментів. Які синтаксичні конструкції обрано для реалізації комунікативних стратегій – спонування, декларування, планування? Яким класам мовленнєвих актів вони відповідають?

Текст 1.

«Президент Туреччини Реджеп Тайїп Ердоган зателефонує президентам України та РФ. Про це повідомляє видання *Hurriyet*.

«У наших серцях є надія, що ця війна між Росією та Україною завершиться миром якомога швидше, але здається, що з кожним днем ця ситуація більш погіршується. У понеділок у мене будуть телефонні розмови і з Росією, і з Україною. Ми продовжуватимемо заохочувати сторони використовувати канали діалогу та дипломатії», – сказав Ердоган» (випуск № 22 від 29.05.2022)

Текст 2

«На майдані Незалежності у Рівному не буде ніяких масових гулянь та встановлення новорічного дерева. Як розповів міський голова Олександр Третяк у вечірньому зверненні, на цьому місці прощаються з воїнами, тому це недоречно:

- До Нового року та Різдва залишилося менше двох місяців. Уже, як два тижні, я веду діалог з енергетиками та комунальниками, чи варто встановлювати головну ялинку Рівного. Моя позиція категорична – на майдані Незалежності ніякої ялинки й масових гулянь не буде. Там ми прощаємося із загиблими героями.

Разом із тим, спілкуюся із людьми та розумію, що атмосфера Різдва попри війну потрібна у місті. Говорив із керівниками ТЦ «Злата плаза» та «Harry Mall», де було погоджено, що біля цих торгових центрів для дітей будуть встановлені ялинки. Адже саме заради наших дітей ми воюємо, працюємо та боремося.

З командою вирішив, що у парку ім. Шевченка можна встановити центральну ялинку. Минулого року ми придбали велику штучну ялинку та новорічні вогники, тому додаткових коштів нам не потрібно. Одразу передам слова енергетиків. Вони запевнили мене, що головна ялинка використовує не більше 5 кіловат електроенергії в годину. Для порівняння, це дві увімкнені праски у квартирах рівнян» (випуск № 46 від 08.11.2022)

Текст 3

«Партія Кличка запускає нову платформу взаємодії з українцями «Українська команда УДАР». Про це повідомив керівник виконкому партії «УДАР Віталія Кличка» Артур Палатний

Платформу презентували під час наради за участі голів обласних організацій партії та лідерів місцевого самоврядування.

– УДАР Віталія Кличка» розвивається. Ми запускаємо унікальну платформу прямого діалогу з громадянами. Завдяки цьому, програма партії відобразить позицію українців з ключових питань. І ми тут говоримо не про популізм, а про реальний план дій, коли люди будуть готові долучитись до втілення змін, які підтримали», – повідомив Палатний» (випуск № 42 від 29.10.2021)

Додаток 3

Система вправ для лінгвістичного аналізу газетних текстів на лексичному рівні

Вправа 1. Прочитайте текст. Визначте його стиль. Прокоментуйте контекстуальне значення та функційно-стильове призначення виділених лексем. Як впливають лексико-стилістичні засоби на вираження ідейно-образного змісту твору?

«Скільки зробиш, **враже**, кроків по Україні –

Стільки твого ляже

Роду в **домовині**.

Стане на півсвіту

Чорного пристріту,

Буде тобі, **враже**,

Так, як **Відьма** скаже» (випуск № 45 від 11.10.2022)

Вправа 2. Прочитайте текст. Визначте його тему та ідею. Визначте ключові слова-символи, які передають реалії днів, протиріч і суперечностей навколишньої дійсності.

«Україна.. Вимовляю це слово, і в душі відразу стільки ласки, ніжності й турботи... Калинова красуня, вільна, незалежна... Та чи замислюємось ми, скільки мук та страждань довелося їй витерпіти? Скільки кривавих битв витримала на собі наша земля, скільки гарячої крові у себе ввібрала!.. Якщо крокувати історією, немов сходишками, стає сумно за свою неньку-Україну, їй одразу приходить розуміння – не хочемо, щоб це повторилося. Так, ми досягли найголовнішого – незалежності. Але якою ціною, чого це коштувало нашим предкам? Зупинятися на досягнутому – недопустимо! Невже це край наших бажань? Авжеж, ні! Нам ще є чого прагнути! Все, що необхідне для досягнення такої вершини – лише позбутися байдужості» (випуск № 3 від 13.01.20).

Вправа 3. Прочитайте тексти. Визначте мовні особливості тих жанрів, у яких написані тексти.

Текст 1.

«З 2 по 6 лютого у Рівненській обласній бібліотеці має відбутися ряд культурно-мистецьких заходів. Про це повідомили на Facebook-сторінці закладу.

Відтак, 2 лютого об 11.00 – Вебконференція із циклу «Твоє право» на тему «Соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям».

3 лютого о 16.00 – День пам'яті членів музичної спілки Рівненщини «Обірвана струна».

5 лютого о 13.00 – Презентація художньої виставки акварелістів Рівненщини «Дотик акварелі».

6 лютого о 14.00 – Засідання англійського клубу.

6 лютого о 14.00 – Концертна програма «А музика в душі не затихає...», за участю членів Національної музичної спілки РОВ В'ячеслава Кардаша, Миколи Бочуляка, заслуженого працівника культури України Олександра Стельмащука» (випуск № 5 від 02.02.2022).

Текст 2.

«У кінотеатрах покажуть «Віддану» режисерки-рівнянки Христини Сиволап

З 16 січня в українських кінотеатрах можна буде подивитись стрічку «Віддана», створену за мотивами книги-бестселера Софії Андрухович «Фелікс Австрія». Зняла фільм рівнянка Христина Сиволап, донька засновника ТРК Рівне 1 та видавничого дому ОГО Віктора Данилова, для якої ця робота стала повнометражним дебютом.

*«Віддана» – це мій перший повний метр, але для мене більшим викликом стало те, що фільм історичний, а це непростий жанр. До речі, після прочитання книги я зрозуміла, що це найкраща сучасна українська література, яку я взагалі читала, зараз до цього списку додався роман «Інтернат» Жадана, - розповідає Христина Сиволап у своєму інтерв'ю *Officiel-online.com*» (випуск № 2 від 10.01.2020).*

Текст 3.

«Млинівський «Каліостро». Історія волинського графа, який «зважував» світло, доводив існування привидів, хотів оживляти померлих

Його життя схоже на яскраву пригоду, під час якої він примудрився побувати політиком і меценатом, військовиком і літератором, зробити низку відкриттів і зазирнути за завісу містичного. Хто ж він – граф Олександр Ходкевич, що проміняв блискучу Варшаву на провінційний Млинів?

Млинівський граф народився у Чорнобилі У 1703 році містечко Чорнобиль стало фамільною резиденцією Ходкевичів. Як посаг його принесла магнатам донька попереднього власника містечка князя Казимира Сапіги Сесілія, одружившись з Яном Каролем Ходкевичем.

У скромній чорнобильській садибі (Ходкевичі не мешкали в замковому палаці) в родині генерального старости Жмудського Яна Миколая Ходкевича та Марії Людвіки з

Жевуських 4 червня 1776 року народився Олександр Францішек. Утім, точну дату народження майбутнього млинівського графа ще потрібно досліджувати. Коли Олександр Францішеку виповнилося 5 років, не стало батька – графа Яна Миколая, і опіку над сином повністю перебрала мати Марія Людвика.

Графиня була дама амбіційна, гонорова і свідома свого високого походження, тому дбала про належне виховання дітей. Олександр Францішек початкову освіту здобував у домашніх вчителів. А в 1790 році 14-річного шляхтича віддали до престижного варшавського лицарського пансіону для магнатської молоді відомого тогочасного професора і педагога Марціна Нікути.

На цьому чорнобильський етап життя графа завершився. У 1896 році родина Ходкевичів продала Чорнобиль російській державі, але замок і садиба залишалися в їхньому володінні аж до 1910 року» (випуск № 28 від 17.07.2021).

Вправа 4. Прочитайте речення, поясніть значення виділених слів.

*Сьогодні обласні чиновники вшанували пам'ять **воїнів**, які віддали своє життя за визволення рідної землі під час Другої світової війни. Вони поклали квіти до могил **загиблих** на території військового меморіалу кладовища «Дубенське». Там поховано близько тисячі **бійців**, котрі загинули у боях з нацистами. До вшанування загиблих долучилися керівництво обласної та міської рад. Пам'ять усіх загиблих від нацизму вшанували хвилиною мовчання (випуск № 45 від 28.10.2021).*

Вправа 5. Прочитайте речення. Поясніть значення слів іншомовного походження, доберіть українські відповідники до іноземних запозичень.

*«**Аудитори** виявили у Рівненській обласній дитячій лікарні **недоліки** і **втрати** на мільйони гривень» (випуск № 50 від 10.11.2022); «**«Ми не за слова тут, а за народ України», – брифінг захисників з Азовсталі»** (випуск № 23 від 08.05.2022); «**Гламурний кемпінг відкрили на Млинівщині»** (випуск № 28 від 22.06.2022) ; «**А для тих, хто мешкає неподалік Басівкутського водосховища, є ще одна проста альтернатива воді з крана – джерело на Оствиці»** (випуск № 50 від 10.11.2022); «**Загинули дві співробітниці медичного центру Нейромед – адміністратор Гулу Катерина і менеджер Харченко Тетяна»** (випуск № 32 від 15.07.2022)*

Вправа 6. Доберіть антоніми до поданих фразеологізмів, скориставшись словником фразеологічних антонімів української мови. Введіть кілька фразеологічних одиниць у свій мінімальний контекст та з'ясуйте їх роль в ньому.

«Що зміниться, коли комунальні служби не будуть бити байдки, відповідаючи на закиди про бездіяльність словосполученням «немає коштів», а будуть день і ніч чистити міські вулиці від снігу?» (випуск № 3 від 13.01.2022); «Шампанське саме по собі – справжнє свято. І все б нічого, якби не печія, яка є частим супутником шампанського. Якщо «зверху» додається ще і сухе вино, то взагалі «пиши пропало»!» (випуск № 4 від 20.01.2022)); «Сьогодні краще прикусити язика, якщо захочеться потеревенити в колі незнайомих людей» (випуск № 41 від 13.10.2022); «Уявіть: на самому початку перед глядачами – здоровий чоловік, що називається, «кров з молоком»» (випуск № 1 від 06.01.2022); «Не потрібно занадто близько брати до серця те, що того не варте» (випуск № 3 від 13.01.2022).

Вправа 7. *Розкрийте значення і відтінки почуттів (урочистість, ввічливість, іронія, насмішка тощо) використаних виразів:*

«Сьогодні ви будете між двох вогнів. З одного боку, захочеться зайнятися особистим життям. З іншого – вирішити побутові питання. З будь-якими недугами фізичного характеру боріться негайно» (випуск № 2 від 10.01.2020); «На злодієві шапка горить. Ті, хто сьогодні намагається рахувати мої гроші, тим часом наймають людей, які готові продати і честь, і свою родину, і місто» (випуск № 49 від 30.11.2020); «Після того як «генетичний лічильник» відрахує свій останній удар, неодмінно настане відмирання клітини або її мутація (що це небажаніше). Тому керувати генами, які вміють рахувати час (а їх існування – незаперечний науковий факт) – це гра з вогнем» (випуск № 3 від 13.01.2020); «Якщо будете постійно ухилятися від відповідей і відповідальності в роботі, то одержите прочухана від начальства» (випуск № 2 від 08.01.2021)

Додаток 4

Система вправ на базі газетних текстів з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для здобувачів вищої освіти спеціальностей 053 «Психологія», 035 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)» та 014 «Середня освіта (Фізична культура)».

***Вправа 1.** Прочитайте текст. Визначте його тему й основну думку, тип і стиль. Дайте заголовки. З'ясуйте, які з мовних особливостей тексту певного стилю реалізовано в наведених текстах. Зробіть висновок про мовностилістичні особливості професійних текстів вашого фаху.*

Текст 1 (для студентів спеціальності 053 «Психологія»)

«Психолог – це людина, яка допоможе розібратися у собі, а також виявити певні проблеми. Проте варто розуміти, що у цього фахівця немає медичного досвіду та освіти, тому він не може призначати певні ліки та немає відповідних навичок психотерапії. Він не може лікувати серйозні проблеми, тому доведеться спілкуватися саме з психотерапевтом. Цей фахівець має медичну освіту та певний досвід.

Психотерапевт – це повноцінний лікар, який як і звичайний хірург, проходить величезну кількість практики, та працює в інтернатурі, лікарні. Щоб отримати професію психотерапевта, доведеться витратити величезну кількість часу, багато років.

Психотерапія допоможе позбавитися від перфекціонізму, а також покращити власну самооцінку. Спеціаліст дозволить розібратися у собі та позбавитися від тривожних розладів та депресії. Спеціаліст не лише допомагає визначити психічні проблеми, але й комбінує звичайну розмовну терапію з лікарськими препаратами» (випуск № 40 від 20.10.2022)

Текст 2 (для студентів спеціальності 035 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)»)

«Технічний переклад вважається одним із найскладніших, через необхідність точного формулювання та правильного перекладу слів з кількома значеннями. Іншою мовою одне слово може використовуватися для опису різних предметів. Вибір варіанта потрібного перекладу залежить від сфери застосування, а також особливостей документа, що перекладається. Слід зазначити, що для технічних текстів не властива емоційність, різні словесні обороти, порівняння. Тільки в художньому стилі є сенс вводити складні мовні конструкції. У технічному перекладі речення короткі, та описують точний стан справ.

Робота перекладача дуже складна, особливо якщо йдеться про наукові доповіді. Дуже часто в таких матеріалах міститься багато нового, перекладачеві буквально доводиться вигадувати, як написати конкретне нове слово. Необхідно правильно описати ситуацію, із зазначенням найдрібніших деталей. Не кожен перекладач зможе впоратися з технічним текстом через брак знань саме у сфері науки і техніки. Навіть людина, яка є носієм іноземної мови, не завжди зможе перекласти технічні документи, розібратися з деталями та тонкощами» (випуск № 3 від 13.01.2020).

Текст 3 (для студентів спеціальності 014 «Середня освіта (Фізична культура)

«З допомогою спорту можна істотно поліпшити свій стан здоров'я. Однак багато залежить від того, в який час ми виявляємо фізичну активність. Вчені з'ясували, коли краще займатися спортом з максимальною користю для здоров'я.

Так, дівчатам варто активно починати свій день: максимальною користю володіють саме вправи в ранковий час доби. Оптимальним вважається проміжок з 8-ї до 10-ї год. У цей час можна виходити на пробіжку, виконувати зарядку, розтяжку або навіть ходити в басейн і тренажерний зал. А ось представникам сильної статі після роботи варто йти не додому, а на тренування.

На чоловічому здоров'ї добре позначаються навантаження, проведені у вечірній час доби. Намагайтеся займатися з 19-ї до 23-ї год.

Якщо займатися спортом регулярно і якісно, то можна захиститися від раку, діабету, гіпертонії, поліпшити свою фігуру, зміцнити імунну систему і продовжити молодість» (випуск № 44 від 30.10.2021)

Вправа 2. *Прочитайте текст. Визначте його тему, основну думку, стиль. Дайте заголовок. Випишіть декілька термінів – загальнонаукових та вузькоспеціальних. Яку функцію вони виконують у поданому тексті?*

Текст 1 (для студентів спеціальності 014 «Середня освіта (Фізична культура)

«З 28 по 30 жовтня у м. Прага (Чехія) відбувся чемпіонат Європи зі спортивних танців на візках серед спортсменів з ураженнями опорно-рухового апарату. У змаганнях брали участь 72 спортсмени з 15 країн.

У складі національної збірної команди України Рівненську область на змаганнях представляв Заслужений майстер спорту України Іван Сівак, повідомляє Рівненська облрада.

За підсумками змагань Іван Сівак виборов золоті нагороди у категорії «Men's Freestyle Solo class 2» та у категорії «Men's Single class 2».

Також у парних змаганнях у категорії комбі «Латиноамериканська програма» (один зі спортсменів на візку) Іван Сівак (м. Рівне) здобув золоту медаль у парі з Оленою Данкевич (м. Київ).

Тренеркою Івана Сівака є Інна Гурська» (випуск № 3 від 13.01.2020)

Текст 2 (для студентів спеціальності 035 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)»)

«Обласну відзнаку вручать Василю Ляцуку за переклад книги «Сонети Вільяма Шекспіра». Рішення про присвоєння премії у розмірі 10 тисяч гривень одногolosно прийняли представники комітету, до якого входять місцеві краєзнавці, літератори, журналісти, бібліотекарі та просвітяни.

Над цією книгою митець працював півстоліття свого життя. Це людина з особливими потребами, проте з надзвичайно активною життєвою та громадською позицією. Він автор багатьох творів, член Національних журналістської та письменницької спілок, займається просвітницькою роботою, – зазначила заступниця голови ОДА, керівник комітету Світлана Богатирчук-Кривко.

Керівниця письменницької організації Ірина Баковецька наголосила на унікальності цієї роботи та її популярності її в українському літературному середовищі. Адже вперше усі сонети поета-англійця укладені в один збірник та перекладені українською.

Нагадаємо, обласна літературна премія імені Світочів заснована на Рівненщині 2003 року. Її лауреатам вручають диплом та грошову винагороду, повідомляє пресслужба Рівненської ОДА» (випуск № 1 від 06.01.2022)

Текст 3 (для студентів спеціальності 053 «Психологія»)

«Віталій Гаврилюк, який практикує психотерапію в Рівному, каже, що панічної атаки можна позбутися завдяки техніці дихання :

«Техніка коробочного дихання від спецназівців, щоб опанувати себе у стресовій ситуації. Уявіть коробку з чотирма однаковими сторонами. Далі робіть наступне:

1. Повільно вдихніть, уявляючи, що рухається вгору збоку коробки, рахуючи від одного до чотирьох.

2. Потім затримайте дихання ще на чотири рахунки та рухайтесь по верхній стороні коробки.

3. Потім видихайте, дораховуючи до чотирьох і рухайтесь вниз з іншого боку.

4. Нарешті знову затримайте дихання на чотири рахунки та пройдіть по нижній стороні коробки.

В ідеалі це потрібно робити сидячи або навіть лежачи, але можна і стоячи все залежить від ситуації.

Якщо вам не вистачає сил затримувати подих на 4 рахунки, можете скоротити схему до 2-2-2-2 або 3-3-3-3. При бажанні також можете використовувати схему 5-5-5-5 або 6-6-6-6, якщо вам хочеться робити ще глибші вдихи» (випуск № 12 від 18.02.2022)

Вправа 3. Прочитайте речення, розкрийте значення фразеологічних одиниць, обґрунтуйте їх сферу вживання, виокреміть фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення (завдання передбачене для студентів спеціальностей 053 «Психологія», 035 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)», 014 «Середня освіта (Фізична культура)»)

*«Сьогодні краще **прикусити язика**, якщо захочеться потеревенити в колі незнайомих людей» (випуск № 41 від 13.10.2022); «Що зміниться, коли комунальні служби не будуть **бити байдики**, відповідаючи на закиди про бездіяльність словосполученням "немає коштів", а будуть день і ніч чистити міські вулиці від снігу?» (випуск № 3 від 13.01.2022); «Шампанське саме по собі - справжнє свято. І все б нічого, якби не печія, яка є частим супутником шампанського. Якщо «зверху» додається ще і сухе вино, то взагалі **«пиши пропало»!**» (випуск № 4 від 20.01.2022); «Уявіть: на самому початку перед глядачами - здоровий чоловік, що називається, **«кров з молоком»**» (випуск № 1 від 06.01.2022); «Не потрібно занадто близько **брати до серця** те, що того не варте» (випуск № 3 від 13.01.2022).*